

57/2002

**ONNIMANNI JA LEENA -
KASVATUSTAVOITTEIDEN TOTEUTTAJINA**

Anu Alatalo

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Varhaiskasvatuksen laitos

Kevät 2002

TIIVISTELMÄ

Alatalo, Anu: Onnimanni ja Leena - kasvatustavoitteiden toteuttajina. Jyväskylän yliopisto, Varhaiskasvatuksen laitos. 2002. Pro gradu -tutkielma, s. 78.

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää sisällön analyysin keinoin millaisia päivähoidon kasvatustavoitteisiin kuuluvia mainintoja Marjatta Kurenniemen teokset Oli ennen Onnimanni ja Leenan sininen päivä sisältävät niin, että kirjojen voi arvioida edistävän päivähoidon kasvatustavoitteiden toteutumista. Tutkimuksen loppuosassa vertailin näistä kirjoista löytyneitä mainintoja.

Tutkimusmenetelmänä käytin sisällönanalyysiä. Analyysin tein kummankin kirjan teoriataustassa esiintyvien kasvatustavoitteiden pohjalta ensin laaditulle luokitusrungolle. Siihen merkitsin päivähoidon kasvatustavoitteet sisältöineen. Kirjoja lukiessani merkitsin luokitusrungolle kaikki ne asiat, jotka liittyvät kasvatustavoitteisiin, mihin tavoitteen sisältöön asiat kuuluvat ja millä sivulla ne asiat ilmenevät.

Kirjallisuus ja aikaisemmat tutkimukset tukivat pääasiassa aineistoani. Kirjallisuuden ja satujen merkitys lapsille varhaiskasvatuksessa on erittäin tärkeää. Tutkimukseni osoittaa satujen palvelevan päivähoitolle asetettuja tavoitteita.

Avainsanat: varhaiskasvatus, päivähoidon kasvatustavoitteet, satu, lastenkirjallisuus, Marjatta Kurenniemi, päivähoito

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LASTENKIRJALLISUUDEN MAAILMA	8
2.1	Lastenkirjallisuus kulttuurituotteena	8
2.2	Kirjallisuuden merkitys lapsuudessa	12
2.2.1	Satujen merkitys lapselle	12
2.3	Lasten kirjallisuuskasvatuksen kysymyksiä	15
2.4	Lastenkirjallisuus ja päivähoidon kasvatustavoitteet	17
3	LASTENKIRJALLISUUDEN TUTKIMUS	20
3.1	Satututkimuksen metodisia lähestymistapoja	21
3.2	Lastenkirjallisuuden tutkittua tietoa	24
4	PÄIVÄHOIDON KASVATUSTAVOITTEET	26
4.1	Yleisesti	26
4.2	Kasvatustavoitteet ja lastenkirjallisuus	28
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	30
6	TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	31
6.1	Tutkimusaineisto	31
6.2	Tutkimusmenetelmänä sisällönanalyysi	32
6.3	Analyysin suorittaminen	32
7	SADUNKERTOJA MARJATTA KURENNIEMI	33
7.1	Sadunkertojan elämä	33
7.2	Marjatta Kurenniemi kirjailijana	35
7.3	“Oli ennen Onnimanni” (1953)	37
7.3.1	Onnimannin tarina	37

7.3.2	Metsän Suloisin Paikka	39
7.3.3	Onnimanni ystävineen	40
7.4	“ Leenan sininen päivä” (1975)	41
7.4.1	Leenan tarina	41
7.4.2	Lintuniemi	43
7.4.3	Leenan perhe	44
8	TUTKIMUSTULOKSET	45
8.1	Kirjassa Oli ennen Onnimanni esiintyvät maininnat	45
8.1.1	Oli ennen Onnimanni -kirjan tutkimustulosten erittely	46
8.2	Kirjassa Leenan sininen päivä esiintyvät maininnat	56
8.2.1	Leenan sininen päivä -kirjan tutkimustulosten erittely	57
8.3	Tulosten arviointia	65
9	POHDINTA	69
	LÄHTEET	72
	LIITTEET	76

1 JOHDANTO

Jokainen satu on taikapeili, joka heijastaa joitakin puolia meidän sisäisestä maailmastamme.... Niille jotka todella paneutuvat sadun kertomaan, siitä tulee syvä, tyyni lähde, joka aluksi näyttää heijastavan vain heidän ulkoisen kuvansa, mutta jonka takaa he pian näkevät oman sielunsa sisäiset myrskyt, sen syvyyden ja ne keinot, joiden avulla he voivat saavuttaa rauhan itsensä ja maailman kanssa.” Näin toteaa Bruno Bettelheim kirjassaan Satujen lumous.

Sadut rikastavat lapsen elämää. Ne kehittävät lasta monipuolisesti ja tuottavat iloa niin kuuntelijalle kuin lukijallekin. Satujen kautta lapsi voi käydä läpi omaa elämäänsä, ongelmia ja elämän tosiasioita. Sadut ovat nautittavaa luettavaa niin lapselle kuin aikuisellekin, niiden avulla voimme kohdata itsemme ja lapsen.

Lastentarhanopettajakoulutukseni aikana saimme lastenkirjallisuuden lukemistehtävän, joka käsitti 20 keskeistä lastenkirjallisuuden teosta, runokokoelmia, saturomaaneja ja satukokoelmia. Tämä oli yksi innoituksen lähteistä tehdä silloin aiheeseen liittyvä tutkielma, jonka sitten toteutimme parityönä opiskelijakaverini kanssa. Olin silloin myös pienen tyttövauvan äiti, ja tämä herätti myös kiinnostukseni lastenkirjallisuutta kohtaan. Pitkän pohdinnan jälkeen päädyimme tekemään tutkielmamme Marjatta Kurenniemen teoksesta Oli ennen Onnimanni. Kirjailijan valinta oli helppo, sillä luimme molemmat lukemistehtävässämme Marjatta Kurenniemen teoksia, ne ihastuttivat ja saivat mielenkiinnon heräämään hänen teoksiaan kohtaan. Kirjailija oli myös lapsuudesta tuttu, sillä

molempien lempikirjoihin kuuluivat tietenkin Onneli ja Anneli- sarjan teokset. Kirjan valinta olikin vaikeampi, sillä Kurenniemen tuotanto on hyvin laaja. Oli ennen Onnimanni -kirjan valitsimme hänen laajasta tuotannostaan sen vuoksi, että se on yksi kauneimpia eläinsatujamme ja tämä kirja itsessään on erittäin lähellä kirjailijan sydäntä.

Toisen teoksen mietintä olikin sitten vaikeampaa. Alkuun pohdin, että tämä toinen kirja olisi jonkun muun kirjailijan tuotannosta, mutta päädyin kuitenkin valitsemaan kirjan Kurenniemen laajasta tuotannosta. Selailin hänen tuotantoaan ja mietin, millä kriteerillä valitsisin tämä toisen teoksen. Valitsemani teos Leenan sininen päivä oli koko tuotannon ainoa realistisuuden perustuva satu, joten se oli yksi ratkaiseva asia valinnassani. Toinen asia mikä kirjassa viehätti oli kaupunkilaislapsille useinkin vieras ja kaukainen asia, maatilan elämä. Kurenniemi on kirjoittanut teoksen karjalan murteella, ja tämäkin omalta osaltaan vaikutti mielenkiintoni teosta kohtaan.

Tarkoitukseni on ollut selvittää sisältävätkö Marjatta Kurenniemen teokset Oli ennen Onnimanni ja Leenan sininen päivä päivähoiton kasvatustavoitteisiin (eettiset, esteettiset, uskonnolliset, älylliset, emotionaaliset, sosiaaliset ja fyysiset) kuuluvia mainintoja. Ensimmäinen kirja Oli ennen Onnimanni on mielikuvituksellinen kirja pienestä vihreänuttuisesta miehestä, joka asuu suuren metsän kätköissä. Tämä kirja on loistava näyttö yhteistyön voimasta eläinten kesken. Toinen kirjoista Leenan sininen päivä kuvaa taas arkitodellisuutta, ja kirja kuuluu niin sanottuihin kotikertomuksiin.

Kiinnostukseni päivähoiton kasvatustavoitteiden analysointiin satujen avulla vaikutti käsitys kirjallisuuden merkityksestä päivähoiton päivittäisessä toiminnassa. Valitsemalla luettavat kirjat huolella päivähoiton kasvatustavoitteita voidaan toteuttaa myös satujen avulla.

Käsittelen työssäni lastenkirjallisuuden maailmaa, joka pitää sisällään lastenkirjallisuutta kulttuurisena tuotteena, kirjallisuuden merkitystä lapsuudessa, satujen merkitystä lapsille, lasten kirjallisuuskasvatuksen kysymyksiä sekä lastenkirjallisuus ja päivähoiton kasvatustavoitteet. Seuraavassa luvussa käyn lyhyesti läpi lastenkirjallisuuden tutkimusta ja siihen liittyvää satututkimuksen metodisia lähestymistapoja sekä lastenkirjallisuuden

tutkittua tietoa. Kirjallisuusosan viimeisessä luvussa esittelen päivähoiton kasvatustavoitteet ja sen miten lastenkirjallisuutta voidaan käyttää hyödyksi päivähoidossa.

2 LASTENKIRJALLISUUDEN MAAILMA

2.1 Lastenkirjallisuus kulttuurituotteena

On sanottu, että valistusajan hyötyfilosofia synnytti lastenkirjat. Kirjallisuuden toivottiin olevan tehokas kasvatusinstrumentti, joka vetoaa lasten ymmärrykseen ja tunteeseen. Tarkoituksena oli lukuilon kautta ilmaista selvästi lapsille yhteiskunnan näkökanta uskontoon, moraaliin ja käyttäytymissääntöihin. Lastenkirjat olivat kuvia ja koruttomia esimerkkejä oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta. (Ör vig 1983, 13.)

1800-luvun puolivälissä hakivat muotoaan tyttö- ja poikakirjat. Tyttökirjat “kouluttivat” tyttöjä nöyryyteen ja liikatunteellisuuteen, poikakirjat taas poikia kovanaamaisuuteen. Kirjallisuussosiologi Rudolf Schanda on kirjoittanut lastenkirjallisuuden ehdoista vuonna 1976: Kirjojen tarkoitus oli kehittää viisautta, jalostaa sydäntä ja täyttää se rakkaudella kuningasta ja isänmaata kohtaan, kehittää kansalaishenkeä ja vahvaa perhetunnetta ja avustaa nostamaan katse kohti taivasta. (Ör vig 1983, 14 - 15.)

Suomalainen lastenkirjallisuus on saanut alkunsa esivanhempiemme iltapuhteella kerrotuista tarinoista, jotka kulkivat jutunkertojalta toiselle. Tästä kansanrunouden ja -perimän aarteistosta on eriytynyt satuja, runoja, loruja ja hokuja, ja samasta sadusta saattaa olla olemassa lukuisia eri toisintoja. Suomessa alkoi 1800-luvun alkupuolella satujen

muistiin merkitseminen, itse Elias Lönnrotin ollessa ensimmäisiä satujen kokoojia. Vuonna 1840 ilmestynyt Kanteletar sisälsi jo runsaasti lasten runoja ja loruja, esimerkkinä “Ken söi kesävoin”, “Meni akka metsään” ja “Hiiri metsähän menevi”. Suomalaiset kansansadut toi esiin varsinaisesti tiedemies Eero Salmelainen, jonka kokoelmat “Suomen kansan satuja ja tarinoita” ilmestyivät vuosina 1852 - 66. Hän ei julkaissut kansansatuja varsinaisesti sellaisenaan, vaan muokkaili niiden tyyliä ja sulatti eri toisintoja yhteen. Samoihin aikoihin alkoi Topeliuksen satuja ilmestyä suomeksi. Kansansatujamme ja Topeliusta voidaan pitää suomalaisen lasten- ja nuorisonkirjallisuuden pohjana ja perustuksena. (Lampi 1981, 11, 15; Lappalainen 1979, 21; Mäenpää, 1958, 13 - 14, 18 - 19.)

Ensimmäiseksi suomalaiseksi lastenkirjaksi on mainittu Herman Emanuel Hornborgin vuonna 1818 julkaisema “Vähän totuutta, kolmessa jakoluokassa. Paljasta lupilupaisia satuja”. (Mäenpää 1958, 23.) Seuraavana suomenkielisenä lastenkirjana ilmestyi sitten “Kanteletar”. Omia kirjoja julkaisivat myös Samuli Suomalainen, Immi Hellèn, Alli Nissinen ja Tyko Hagman. Tuon ajan tuotannossa aiheita olivat jumalanpelko, isänmaanrakkautta, sosiaalinen sääli, sekä raittius ja eläinsuojeluaate. 1800-luvun tuotteliain suomalainen lastenkirjailija oli Tyko Hagman, jota voidaan pitää ensimmäisenä suomalaisena satukirjailijana. Hänen kertomuksensa olivat maalaistuoreita ja arkisia, setämäisellä huumorilla höystettyjä seikkailusatuja. (Lappalainen 1976, 12 - 14; Mäenpää 1958, 24, 30.)

1900-luvun alussa olivat lastenkirjallisuus ja varsinkin kansansadut, etenkin Joel Lehtosen ja Martti Haavion kirjoittamina, vakiinnuttaneet asemansa Suomessa. Vierellä kulki myös taidesatu aina 1940-luvulle asti. 1900-luvun ensimmäistä vuosikymmentä hallitsi vasta aloittanut Anni Swan ihme- ja seikkailusaduillaan sekä kotoisen herttaisilla satukertomuksillaan, hänen suomenkielinen kirjallisuus on mittavin alallaan. Sama linja oli myös Lilli Porthanilla, Laura Soiniteella ja Aili Somersalolla. Seuraava vuosikymmen toi mukanaan Annikki Setälän ja Jalmari Finnen Kiljusen herrasväkineen, jotka ovat lastenkirjallisuutemme ensimmäiset puolisadut. Lastenkirjallisuutemme alkuaikoina satu ja realistiset lastenkertomukset kulkivat samoissa kansissa. Merkkitapaus kansansatujemme suunnalla oli Salmelaisen satujen ilmestyminen 1920-luvun alussa uutena kuvitettuna painoksena. Kotimaisten sadunkertojien rintama vahvistui näiden vuosien aikana usealla kymmenellä

nimellä. (Mäenpää 1958, 90.) 1930-luvulla jatkui vuosisadan alussa alkanut opettajatarperinne etevän Aili Konttisen tuotannossa. Tämän luvun puolivälissä julkisuuteen tuli muutamia uusia sadunkertoja, jotka säilyttivät asemansa pitkään, esimerkkinä Martti Haavio. Raul Roine julkaisi myös esikoiskokoelmansa kolmikymmenluvun puolivälissä. Hänestä tuli seuraavan kahden vuosikymmenen ajan tunnetuin sadunkertoja, eräs niistä harvoista, jotka tarttuivat tähän työhön todellisen taiteilijan ottein. Roineen sadut olivat älykkäitä, niissä näkyi satiirisuus ja nokkelasti esiintuodut ikuiset totuudet. 30-luvun saduista valtaosa oli perinteistyyppisiä; eläinsatuja, ihmesatuja, satuja myyttiolennoista, uskonnollisia satuja ja pilasatuja. Näistä ihmesaduilla oli valta-asema. (Kuivasmäki - Rajalin 1981, 23; Lappalainen 1976, 17 - 18, 20 - 21, 24; Mäenpää 1958, 42, 94, 96 - 98.) Satu koki aallonpohjan sotavuosina, mutta jo sodan alkupuolella se alkoi uudistua ja kantaa hedelmää. (Kurki-Suonio 1966, 15). Toisen maailmansodan aika ja sen jälkeiset vuodet toivat satukirjallisuuteemme uusia tekijänimiä lähes saman määrän kuin aikaisemmat neljä vuosikymmentä yhteensä.

1940-luvulle saakka lastenkirjojen aiheet ja ulkoasu olivat noudattaneet tuttua, perinteistä ja hieman idealistista linjaa. Yrjö Kokon Pessi ja Illusia 1944 ja sen valokuvien otetut kuvat herättivät ihmetystä ja ihastusta, se oli tuoreesti "erilainen". Tästä teoksesta muodostui harvinaislaatuinen menestys. Tuolla vuosikymmenellä aloittivat myös Aila Nissinen ja Marjatta Kurenniemi tuotantonsa uudistamalla sadun ilmettä ja seuraavasta vuosikymmenestä (1950) tulikin sadun ja lastenlyriikan rikkain ja fantasiantäytteisin vuosikymmen. Vasta silloin Suomi oli valmis ottamaan vastaan rikaskuvioisen fantasian ja irrationaaleja elementtejä korostavan nonsensehuumorin, jonka alullepanija oli jo vuosisadan alussa suomeksi ilmestynyt Lewis Carrollin satuklassikko Liisa Ihmemaassa. Alkuperäinen teos ilmestyi jo vuonna 1865. Tuon teoksen myötä lastenkirjallisuus koki käännekohdan myös muun muassa Englannissa ja Ruotsissa ilmestyttyään jo aikaisemmin. 1950-luku merkitsi voimakkaan kehityksen aikaa niin satujen alalla kuin koko lasten- ja nuorisonkirjallisuudessa. Muoto, teema, kieli ja tyyli pyrkivät tietoisesti eroon moraalisesti sanoman kirjoittamisesta. (Örvig 1983, 15). Samoin A. A. Milnen Nalle Puhista ja P.L. Trawersin Maija Poppasesta tuli vasta sitten todellisia muotikirjoja. Suomalaisista tällaista kuvittelun laatua edustivat Oiva Paloheimo ja Kirsti Kunnas. (Lampi 1981, 21; Lappalainen 1976, 160, 167; Mäenpää 1958, 101, 112.)

1950- 60-luvuilla perinteisiin lastenkirjoihin suhtauduttiin kriittisesti. Toisaalta satumodernismi suhtautui “vanhanaikaisiin” satuihin suvaitsevasti ja erilaiset kokeilut sallittiin ja kansansatua suosittiin. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden tavoitteista ja arvoista käytiin innokasta keskustelua julkisuudessa. Tuolloin yleisin satutyyppejä oli eläinsatu. Todennäköisesti Waldemar Bonselsin luonnonsadut Maija Mehiläisestä ja Kenneth Grahamen saturomaani Kaislikossa suhisee ovat innoittaneet ja antaneet virikkeitä suomalaisille satukirjailijoille ja perinteiset prinsessa- ja tonttuhahmot saivat väistyä syrjään. Modernin sadun tyypeistä, joihin luokitellaan fantasiasadut ja nonsensesadut, yleisin oli fantasiasadut. Myös ruotsiksi kirjoittavalla Tove Janssonilla on oma merkittävä osuutensa Suomen uudessa satukirjallisuudessa, kun häneltä suomennettiin 50-luvulla kaikille nyt jo tutut muumikirjat. Tove Janssonin muumikirjoista tuli satukirjallisuutemme merkkitaapauksia osoittaessaan, että sadun alalta on jatkuvasti löydettävissä uutta. 1960-luvulla monet entiset satukirjailijat lopettivat tai vaihtoivat kertomuksen puolelle, tähän oli vaikuttamassa yhteiskuntaviritteinen realismi. Tämän vuosikymmenen uusista sadunkertojista lahjakkain ja verevin nuori oli Kaarina Helakisa. Tällä vuosikymmenellä lastenkirjoissa alettiin selvittää myös luonnonsuojelullisia näkökohtia. (Kuivasmäki & Rajalin 1981, 23; Lampi 1981, 21; Lappalainen 1976, 161; Manninen 1978, 101 - 102; Mäenpää 1958, 114.)

1970-luvun alkupuolellakin satukirjoihin sisällytettiin yhteiskunnallisten viitteiden epäkohtia, kuten saasteongelmat. Fantasiakirjallisuuden vapautuminen vaikutti siihen, että satukirjojen vertauskuvallinen sanoma alkoi kertoa enemmän ihmisenä olon iloista ja suruista, ihmissuhteiden hoidosta sekä erilaisten pelkojen voittamisesta. Näihin ongelmiin puuttuivat myös teoksissaan uudet nimet, kuten Inari ja Leena Krohn, Kaarina Helakisa ja Katriina Viljamaa - Rissanen sekä Camilla Mickwitz. Tällä vuosikymmenellä klassinen satu ja kansansatu elivät uutta tulemistaan. 1970-luvulla lastenkirjojen yleistasosta tuli parempi, mutta teosten nimikekohtainen kokonaismäärä alentui huomattavasti. Uusia kotimaisia lasten- ja nuortenkirjoja ilmestyi vähän, keskimäärin noin 20 - 25 kirjaa vuosittain. Tilannetta yritettiin korjata palkintokilpailuin, joka toikin uusia nimiä kirjailijoiden saralla. Vaiteliaan 1970-luvun jälkeen satukirjallisuus nousi 1980-luvulla uuteen kukoistukseen. Muutokseen olivat vaikuttamassa ulkoisten kustannuspoliittisten ja kaupallisten paineiden lisäksi sisäsyntyiset seikat, kirjailijoissa uudelleen herännyt

kiinnostus ja uteliaisuus satuja kohtaan. (Heikkilä-Halttunen 2001, 118; Lappalainen 1976, 199 - 200; Manninen 1978, 102; Vaijärvi & Eskola 1978, 158).

2.2 Kirjallisuuden merkitys lapsuudessa

Kirjallisuuden merkityksellä lapselle kasvattajan omalla arvostavalla ja tiedostavalla suhteella lastenkirjallisuuteen on suuri merkitys. Lastenkirjallisuus on kuin lääkettä, sadut laukaisevat jännitystä, ylläpitävät tasapainoa ja läheisyyttä lasten kanssa. Ne ovat täysipainoista taidetta, joka hyväksyy lukijansa sellaisenaan. Lastenkirjat antavat käyttäytymismalleja ja samastumiskohteita, siirtävät kulttuuriperinnettä, totuttavat tekemään havaintoja, edistävät ja tukevat lapsen kielellistä kehitystä, ajattelua ja mielikuvitusta sekä totuttavat kuuntelemaan kieltä. Ne antavat lapselle tietoa ja herättävät kiinnostuksen uusiin asioihin. (Lampi 1981, 46 - 49; Vaijärvi 1972, 82.)

Lastenkirjat myös muovaavat ja vahvistavat asenteita, toimivat apuvälineinä ratkaistaessa lapsen kanssa hänelle vaikeita kysymyksiä tai ongelmia, opettavat kirjallisen viestinnän ja tiedon välitystä, virkistävät, viihdyttävät ja antavat iloa lapselle. Ne kehittävät kriittisyyttä ja esteettisyyttä, sekä toimivat lapsen luovuuden ja tunnekokemusten rikastuttajana. Lisäksi hyvä lastenkirja kasvatuksellisesti ja opetuksellisesti opettaa lasta sopeutumaan aikaan ja paikkaan, auttaa sopeutumaan sosiaalisesti, aktivoi lapsen piilevät voimat, on lapsen mielestä kiinnostava ja antaa eettisiä ja esteettisiä elämyksiä. Lukeminen antaa lapsille aseita selviytyä maailmassa, tässä ja nyt. (Lampi 1981, 46 - 49; Tossavainen 1979, 22.)

2.2.1 Satujen merkitys lapselle

”Elämä on usein lapselle hämmentävää, hän kaipaa kipeästi mahdollisuutta ymmärtää itseään tässä monimutkaisessa maailmassa, jossa hänen on opittava selviytymään. Jotta lapsi pystyisi siihen, häntä on autettava saamaan selvää omista sekavista ja usein

ristiriitaisista tunteistaan. Lapsi tarvitsee viitteitä oman sisäisen kaaoksensa järjestämiseksi voidakseen luoda järjestystä elämäänsä. Aivan erityisesti nykyisessä maailmassa lapsi kaipaa moraalista kasvatusta, joka hienovaraisesti ja vain viitteellisesti välittää hänelle tietoa moraalisesta käyttäytymisestä, eikä tee sitä abstraktien eettisten käsitteiden välityksellä vaan puhumalla sellaisesta, minkä lapsi tajuaa konkreettisesti oikeaksi ja joka sen vuoksi tuntuu hänestä merkittävältä. Tällaisen merkityksen lapsi löytää satujen välityksellä.” (Bettelheim 1987, 11 - 12.)

Satuja kerrotaan lapsen iloksi. Tällainen ilonkokemus vahvistaa lasta, tukee hänen kasvuaan ja kehitystään. Satuja voisi pitää lapsen henkisenä ravintona, jonka tulisi olla yhtä jokapäiväistä kuin fyysinenkin ravinto. Satujen avulla pyritään käsittelemään ja vähentämään tunne-elämän ongelmia, esim. syrjäytymistä, hylätyksi tulemisen aiheuttamaa mielipahaa, kuolemaa, ystävän löytymistä ja hyväksymisen saamista. Satujen vetovoima on niiden monikerroksisuudessa, ne kestävät kymmeniä luku- ja kuuntelukertoja. Lapset osaavat vaistomaisesti säädellä eläytymistään, he tietävät että kahden epäonnistumisen jälkeen kolmas onnistuu ja satu päättyy onnellisesti. Saduilla on ainutlaatuinen arvo, koska ne tarjoavat lapsen mielikuvitukselle uusia ulottuvuuksia. Satu on omine sääntöineen kielellinen yksikkö, jossa samalla tavalla kuin leikeissä, rajataan maailmaa ja toisaalta luodaan siihen yhteyksiä. Muotonsa ja rakenteensa välityksellä sadut herättävät lapsen mielessä kuvia, joiden avulla hän voi jäsentää ja hahmottaa päiväuniaan ja sitten niiden avulla paremmin hallita elämäänsä. (Haapaniemi-Maula 1996, 8; Lampi 1981, 29; Ylönen 2000, 62 - 87.)

”Sadut välittävät lapselle monessa muodossa viestin: taistelu ankaria vaikeuksia vastaan on elämässä väistämätöntä, se kuuluu olennaisena osana ihmisen elämään, mutta jos ihminen ei väisty ja välttele vaan kohtaa rohkeasti odottamattomat ja usein epäoikeuden mukaiset koettelemukset, hän ylittää kaikki esteet ja selviytyy niistä lopuksi voittajana.” (Bettelheim 1987, 15). Sadut voivat vastata lapsen piilotajuisiin tarpeisiin, sillä ne sisältävät jotain hänestä itsestään. Sadut antavat myös lievitystä tiedostamattomiin pelkoihin, ilman että lapsi sitä itse tajuaa. (Bettelheim 1987, 14 - 15; Ylönen 1996, 40.)

Satu kertoo iloisesti ja hellästi pienille ja pelokkaille, että puolensa on osattava pitää ja hampaat näkyen pystyttävä nauramaan. Satu tarjoaa ratkaisuja tavalla, jonka lapsi kykenee ymmärtämään oman kehitystasonsa pohjalta. Sadut edistävät hänen persoonallisuutensa kehitystä. Satu tarjoaa lapselle oivalluksia hyvin monella eri tasolla ja rikastaa hänen elämäänsä. Satujen opastuksella lapsi löytää oman identiteettinsä ja kutsumuksensa sekä sen, mitä kokemuksia hän tarvitsee kehittääkseen luonnettaan eteenpäin. Sadut rikastavat lapsen mielikuvitusta ja innostavat häntä fantasioimaan. (Bettelheim 1987, 18 - 20, 32; Ikonen 1978, 23.)

Lastenkirjailija Kornei Tsukovski (Vaijärvi 1978, 175) on todennut että *“sadunkertojan tavoite on kasvattaa mihin hintaan hyvänsä ihmisyyttä ja myötäelämistä lapsen aisteissa - näitä ihmisen ainutlaatuisia ominaisuuksia liikuttua toisten onnettomuuksista, iloita toisten onnesta ja elää muiden kohtalot ominaan”*. Mielikuvitus ja realismi tukevat toisiaan ja lapselle tulee antaa kokemuksia elämän kaikilta puolilta. (Vaijärvi 1978, 175). Sadut rikastuttavat lapsen sanavarastoa, ne merkitsevät lapselle ainutlaatuista taide- ja viihde-elämystä. Sadut tarjoavat lapselle elämisen tietoutta ja elämäntaitoa, ne kertovat elämästä syvemmän merkityksen kuin elämä itse. Satu opettaa syyn ja seurauksen johdonmukaisuutta, tunnistamaan hyvän ja pahan, oikean ja väärän ja niiden keskinäiset suhteet ja erot. Se opastaa eläytymään toisen asemaan, kun häntä on kohdeltu väärin. Sadut auttavat lasta saamaan *“oman talonsa”* järjestykseen. *“Sadut auttavat lasta laajentamaan tai elollistamaan kokemukenttäänsä, koska ne sisältävät lapsen tunne-elämän rikastumiseen johtavaa mielikuvitusta.”* (Ojanen, Lappalainen & Kurenniemi 1980, 12 - 19; Lampi 1981, 29.) Marjatta Kurenniemi sanoo kirjassa *Sadun avara maailma* (1980, 116) : *“ Jos kiellämme lapselta sadun ja mielikuvituksen maailman, riistämme häneltä jotakin yhtä tärkeää kuin näkö ja kuulo.”*

Tavallisin syy lukemismielenkiinnon kehittymiseen on se, että satu aluksi liikkuu yliluonnollisessa (maagisessa) ja etäisessä lähentyäkseen myöhemmin todellisuutta. Satu vakuuttaa lapsen siksi, että sadun maailmankuva on sama kuin lapsen oma. Alle kouluikäiset lapset ovat kiinnostuneita myös siitä, mikä liikkuu heidän välittömässä läheisyydessään, ei vain saduissa, fantasioissa ja mielikuvituksessa. Vaikka he uskoisivat-

kin satujen vieraaseen maagiseen maailmaan se ei merkitse, että he käyttäisivät maagisia käytöstapoja jokapäiväisessä elämässään. (Klingberg 1980, 112 - 113.)

2.3 Lasten kirjallisuuskasvatuksen kysymyksiä

Lastenkirjoille ei ole asetettu mitään tarkkoja soveltuvuuskeriteereitä, sillä kirjaa valittaessa olisi otettava huomioon lapsi, hänen elämäntilanteensa, kehitystasonsa, ikänsä ja vastaanottokykynsä, jolloin kirjalla voidaan vaikuttaa lapseen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Lastenkirjan pitäisi olla sellainen, että siihen pystyy samastumaan, että voi myötäelää henkilöiden kautta samoja ajatuksia, tunteita ja tilanteita. Näin voimme kanavoida ulospäin omia viettivarauksia kirjailijan osoittamin keinoin ja tällä tavoin virkistymme ja positiiviseen toimintaan löytyy enemmän energiaa. (Koistinen 1972, 29.)

Lastenkirjoissa onnellinen loppu on tärkeää lapsille juuri koetun samastumisen vuoksi. Satu ei saisi loppua mielivaltaisesti, vaan juuri loppu täyttää sen mitä tarinassa on kehitelty ja lupailtu. Jos kirjan sopivuus lapselle on huomioitu oikein, varmistetaan samalla että kirja todella välittyy lapselle, että hän pystyy ottamaan vastaan muun muassa sen tunne-elämykset. Siten voidaan myös vaikuttaa lapsen myöhäisempään lukemisharrastukseen. Kirjan valinnassa täytyy ottaa huomioon se, että se joko kehittää myönteisesti lasta tai tuottaa hänelle häiriötä. Toiset tarinat ovat yksinkertaisia ja mitäänsanomattomia, toisissa ei ole selkeää loppuratkaisua. Tarinan herättämät tunteet voivat olla joko mielihyvää tai mielihäviötä. Kirjan sanomaan tulisi suhtautua kriittisesti, onko se mitäänsanomaton vai herättääkö se lapselle iloa, turvallisuutta, kekseliäisyyttä, mielikuvituksen leikkiä ja inhimillistä lämpöä. Tottelemattomuus, uteliaisuus, kateellisuus ja rohkeus ovat sellaisia ominaisuuksia, joita lapsi ymmärtää. (Tossavainen 1979, 23 - 24, 27; Vaijärvi 1972, 65; Ylönen 1996, 40.)

Kirjassa Lue lapselle Kirsti Kivinen (1978, 27) kirjoittaa: *“lastenkirjallisuuden on toteutettava tehtävänsä taiteellisesti, esteettisesti ja eettisesti korkeatasoisesti juuri siksi,*

että kun lapsi omaksuu uusia asioita, hän voi oppia luovaa ajattelua ja tapaa ilmaista itseään.” Hänen mielestään yksi kirjallisuuden keskeisiä tehtäviä on jäsentää elämisen kaaosta antamalla tietoa yleisestä ja yksityisestä. Se tapahtuu kertomalla muiden ihmisten kokemuksista, havainnoista, tunteista ja ajatuksista rikkoen ihmisten eristyneisyyden rajoja. Lastenkirjallisuuden täytyy luonnollisesti elää ja kehittyä. Lapsilla on itsestäänselvä oikeus omaan kirjallisuuteen, joka kehittää heitä monipuolisesti ja jolla siksi on ratkaiseva merkitys heidän tulevalle elämälleen. (Kivinen 1978, 27; Barnbokens väg 1987, 32.)

Kirjallisuuskasvatus on hyvä aloittaa lyhyillä ja helppoilla kirjoilla ja vähitellen valikoimaa laajennetaan vaikeampiin niin, että tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuden eri puoliin. Mukana on hyvä olla siis sekä kotimaista että ulkomaista lastenkirjallisuutta, aikuisten kirjallisuutta (esimerkiksi Kalevala) ja lastenkirjallisuuden eri lajeja: kuvakirjoja, satuja, kertomuksia, runoja ja tietokirjoja. Mukaan tulisi myös valita kielellisesti erilaisia kirjoja ja näin opitaan vähitellen kuuntelemaan keskittyneesti juonta ja kielen vivahteikkautta. (Jantunen 1997, 19; Lampi 1981, 65 - 66.)

Tämä olisi myös vanhempien hyvä tietää, sillä kirjallisuuskasvatukseen kuuluu myös olennaisesti vanhempien kiinnostuneisuus asiasta, jolloin he huolehtivat, että lapsella on oikeanlaisia ja monipuolisia kirjoja saatavilla. Kirjallisuus on hyvä perheenjäsenten keskinäisen vuorovaikutuksen lisääjä. Kirjallisuuskasvatukseen kuuluvat myös kirjastokäynnit, kirjailijavierailut ja erilaiset kampanjat (esimerkiksi Kirjaseikkailu 2001). Tärkeintä vanhempien on kuitenkin herättää ensirakkaus, tuoda kirja lapsen elämään. Kun lapsi alusta asti kokee miellyttäviä hetkiä kirjojen parissa, oppii hän vähitellen etsimään itselleen elämyksiä kirjoista. (Kivinen 1972, 21; Lampi 1981, 78, 82.)

Myös päivähoiton tulisi tukea lapsen oikeutta kirjallisuuteen. Noin 20 vuotta sitten Lampi (1981) on esittänyt menettelytapoja kirjallisuuskasvatukselle. Hän toteaa, että päivähoitosa tulisi herättää kiinnostus kirjallisuutta kohtaan. Lasta täytyy kannustaa ja ohjata kirjojen käyttöön, kirjat ovat myös hyvä tapa syventää ja konkretisoida keskustelua. Kirjallisuutta olisi hyvä sisällyttää jokaiseen päivään. Tilajärjestelyssä olisi otettava huomioon kirjojen esillepano niin, että ne ovat helposti saatavilla ja nähtävillä kaikille, vanhemmat mukaan lukien. (Lampi 1981, 54 - 55.)

Päivähoidossa kirjallisuuskasvatuksen keskeisimpiä toteuttamistapoja on lukuhetki. Sen ilmapiiri on innostunut, tunnelma sisällön mukaan herkkä, rauhallinen, jännittävä tai salaperäinen. Se voi merkitä lapselle ainutlaatuista taide- ja viihde-elämystä ja lähestyä lasta hänen omalla tasollaan. Koettu tunne-elämys on vielä tärkeämpää ja kuunneltuaan sadun lapsi voi tuntea virkistyneensä kuin värikkäästä unesta herännyt nukkuja. Lukuhetkessä on otettava huomioon lasten vireys, joka määrittää pituuden. Lukuhetken olisi hyvä olla säännöllinen, jolloin lapset oppivat odottamaan sitä. Lukuhetkillä voidaan antaa lapsille ryhmänä yhteisiä elämyksiä, ja mahdollisuus omien tunteiden ja ajatusten ilmaisuun. (Ojanen 1980, 11; Lampi 1981, 60 - 61.)

Lukuhetki on hyvä toteuttaa aina samassa paikassa ja se voi alkaa jollakin rituaalilla. Lukuhetken lähtökohta on kirjan arvostaminen, ja sen sisältö voi vaihdella lukemisesta ja katsomisesta kerrontaan. Sama tarina elää myös keskusteluissa, nukketeatterissa, piirroksissa, draamoissa, musiikissa, liikunnassa ja savitöissä. Samaa teemaa voi käsitellä useimpien teosten kautta.

2.4 Lastenkirjallisuus ja päivähoiton kasvatustavoitteet

Leila Tuominiemi (1998, 50 - 57) on arvioinut lastenkirjallisuuden merkitystä päivähoiton kasvatustavoitteiden näkökulmasta.

Lastenkirjallisuuden ja etenkin satujen avulla voidaan edistää lapsen kehityksen osa-alueita ja näin ollen sadut palvelevat siten kasvatustavoitteiden saavuttamista. *Fyysinen kasvatus* ei ehkä ensimmäisenä herätä ajatusta siitä, että sitä voitaisiin yhdistää satuihin. Mutta fyysisen kasvatuksen tavoitteisiin; oman terveyden perusasiat, terveydestä huolehtiminen ja toisten auttaminen ja työtehtävät, voidaan kytkeä satuja. Näissä satu voi toimia esimerkiksi terveystottumusten luomisen mallina sekä samastumismallina, jonka toimia voidaan toteuttaa.

Esteettisen kasvatuksen tavoitteena on mielikuvituksen rikastuttaminen, luonnon kauneuden havaitseminen ja luonnonsuojeleminen. Mielikuvituksen rikastuttamisessa erityisesti saduilla on suuri merkitys. Sadut herättävät lapsella mielikuvia, joita he sitten siirtävät leikkiin, draamaan ja myöhemmin myös kirjoittamiseen. Tärkeää on myös suunnata lapsen tarkkaavaisuutta ja havaintoja kauneusnäkökohtiin, oikein valitulla sadulla on suuri rooli tässä tehtävässä..

Eettisen kasvatuksen tavoitteet ovat ihmiskunnan yleisinhimillisiä tavoitteita; anteeksipyyttäminen- ja antaminen, hyvän ja pahan, oikean ja väärän erot sekä rakkaus ja vastuu ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta. Perinteisissä saduissa moraalit on selkeästi ilmaistu, paha saa palkkansa ja hyvä voittaa. Omassa maailmassaan lapsi ei kykene erottamaan vivahteita ja suhteuttamaan asioita, tämän vuoksi saduissa hyvä, paha, kaunis ja ruma esitetään voimakkaasti mustavalkoisina. Sadut loppuvat kuitenkin onnellisesti, jolloin lapsi pääsee ahdistavastakin tunnekokemuksesta.

Sosiaalisen kasvatuksen vastuullisuus ryhmän jäsenenä, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet sekä yhteistyö ja toisten huomioonottaminen voidaan yhdistää myös satuihin. Oikein valittu satu ohjaa lasta sosiaaliseen ajatteluun ja käyttäytymiseen. Lastenkirjojen ja satujen avulla lapsia voidaan auttaa asettumaan toisen asemaan ja näkemään maailma toisen kannalta. Satujen avulla lapselle voidaan myös osoittaa yhteisön arvot ja sosiaaliset normit sekä tarjota käyttäytymismalleja ja suhtautumistapoja.

Emotionaalisen kasvatuksen tavoitteet tunteiden ilmaiseminen ja myönteisten tunteiden ja ilon kokeminen sekä hyväksyntä toteutuvat myös satujen avulla. Satujen tarjoaman samastumisen myötä lapsella on mahdollisuus kokea erilaisia tunnetiloja, myös kielteisiäkin. Sadut kasvattavat lasten tunteita tavalla, johon esimerkiksi televisio ja radio eivät pysty.

Uskonnollisen kasvatuksen tavoitteet juhlapyhien perinne, hiljentymisen mahdollisuus ja erilaisten katsomustapojen hyväksymisen oppiminen toteutuu myös satujen avulla. Sadut ovat oivallinen keino johdatella aiheeseen, satujen avulla asioista voidaan keskustella.

Muiden kulttuurien sadut kertovat sadun keinoin erilaisista vakaumuksista ja uskonnoista, tämän tulisi ohjata lasta suhtautumaan kunnioittavasti erilaisiin katsomustapoihin.

Älylliseen kasvatukseen kuuluvien osa-alueiden tavoitteena on tukea lapsen tiedonhalua ja perehdyttää häntä luontoon ja ympäristöön. Satujen lukeminen ja kertominen vahvistavat lapsen mielikuvitusta, kieltä ja muistia, jotka ovat tärkeitä tiedon omaksumisen kannalta. (Tuominiemi 1998, 50 - 57.)

3 LASTENKIRJALLISUUDEN TUTKIMUS

Tässä luvussa käsittelen lastenkirjallisuuden tutkimuksessa esiintyviä teorioita: mitä merkitystä lastenkirjallisuudella on yleensä lapsille. Miten satututkimusta voidaan lähestyä metodisesti ja millaisia tutkimuksia lastenkirjallisuudesta on aiemmin tehty.

Teoria ei voi puhua puolestaan ennen kuin se on vahvistettu todellisuudessa riittävän laajasti. Toisaalta tarvitaan teoria ennen kuin se voidaan vahvistaa. Lastenkirjallisuuden tutkimuksessa esiintyvät teorit selvittävät mitä lastenkirjallisuus on tai mitä se merkitsee lapsille (Klingberg 1980, 33 - 34.):

- (1) Materialistinen teoria katsoo lapsille tuotetun kirjallisuuden olevan tulos lisääntyneestä lukutaidosta
- (2) Toisen materialistisen teorian mielestä ideapitoinen lastenkirjallisuus on tuotettu ilmaisemaan sen yhteiskunnan taloutta ja sosiaalisuutta, josta se on tullut. Muunnos teoriasta on, että niin kuin muutkin tekstit, lastenkirjallisuus on kirjailijan kokonaiskäsitys olemassaolosta siinä yhteiskuntaryhmässä johon hän kuuluu.
- (3) Idealistinen teoria katsoo lastenkirjallisuuden olevan ilmaisu tietoisuuden pedagogisesta tai poliittisesta vaatimuksesta kehittää tiettyjä ajatuksia

(4) Projektioteoria käsittää lastenkirjallisuuden olevan projektio kirjailijan omista ongelmista, heidän peloistaan ja tietoisista tai tiedostamattomista toiveistaan. Teoriaa voisi nimittää myös psykoanalyttiseksi teoriaksi

(5) Kommunikaatio- ja interaktiivinen teoria katsoo lastenkirjallisuuden olevan osa systeemiä, kiertokulkua, jossa kustannusyhtiö, kirjailija, kirjakauppa, kirjasto, kriitikot ja lukijat vaikuttavat toisiinsa

(6) Funktioteoria tarkoittaa, että lapsi-lukijaa autetaan hallitsemaan heidän ongelmiaan sen muodon kautta, jonka kirjailija on heille antanut.

(7) Toista funktioteoriaa voidaan sanoa myös sosialisatioteoriaksi, sillä sen mukaan lastenkirjallisuus luo asenteita ja arvoja, tai vahvistaa jo olemassa olevia asenteita ja arvoja. (Klingberg 1980, 33 - 34.)

Tutkimukseni kautta pyrin osoittamaan, että päivähoitossa lastenkirjallisuuden avulla voidaan luoda asenteita ja arvoja sekä vahvistamaan jo olemassa olevia. Tutkimustani lähinnä palveleva teoria on toinen funktioteoria eli sosialisatioteoria.

3.1 Satututkimuksen metodisia lähestymistapoja

Satujen sisältöä on jo saduntutkimuksen alkuvaiheista lähtien pyritty ymmärtämään, sekä tulkitsemaan suhteuttamalla se tekstinulkoista todellisuutta koskevaan tietämykseen. Koska saduissa kuvataan usein ihmisten välisiä suhteita, niiden merkityksiä voidaan lähteä jäsentämään psykologian tarjoamin viitekehyksin. Saduissa kuvataan myös valta- ja varallisuussuhteita sekä perhettä. Näiden merkityksiä voidaan hahmottaa etnologian ja historian näkökulmista. Satujen fantasiapitoisissa sisältöaineiksissa tulee näkyviin mielikuvia ja käsityksiä, joita tavataan henkisen perinteen muillakin osa-alueilla. Näin ollen

voidaan satujen semantiikkaa (merkkien luonnetta) tarkastella myös uskontotieteellisen ja antropologisen tietämyksen valossa. (Apo 1986, 28.)

Psykologinen lähestymistapa. Tutkijat, jotka tulkitsevat satuja psykologian tarjoamin viitekehyksin, ovat kiinnittäneet huomiota muun muassa satujen perhesuhteiden kuvauksiin, sisältöainesten mahdollisiin seksuaalisiin piilomerkityksiin sekä yksilön kehitysprosesseihin viittaavaan tematiikkaan (aiheisiin). Runsaasti on myös pohdittu satujen ja unien suhdetta. 1970-luvun lopulla Bruno Bettelheim nosti esiin freudilaisesta psykoanalyysistä virikkeitä ammentavan satujen tulkinnan. Bettelheimin mukaan saduissa kuvastuvat yksilönkehityksen tärkeimmät kriisit, vanhemmista irtautuminen ja aikuisuuteen siirtyminen. Folkloristisen saduntutkimuksen kannalta arvioituna psykologiset tulkinnat ovat usein mielivaltaisia ja heikosti perusteltuja. Tulkitsijat ovat perehtyneet vähän kansanperinteeseen ja sen tutkimukseen. (Apo 1986, 28.)

Mytologiset ja antropologiset tulkinnat. Mytologinen ja antropologinen tulkintatapa on tullut esiin jo satujen ajoitusongelmia käsiteltäessä. Uskontolähtöisyys on ollut suosittu geneettinen oletus. Satujen perimmäiset merkitykset on haluttu paljastaa myös uskonnolliseksi. Antropologia astui saduntulkinnan viitekehysten joukkoon tutkijoiden vertaillessa satujen ihmeellisiä ja epärealistisia piirteitä varhaisia kulttuurimuotoja edustavien kansojen ajattelutapoihin ja käytänteisiin. Satujen eläinaihelmat ovat innoittaneet tutkijoita totemistisiin ja shamanistisiin tulkintoihin. Nämä tulkinnat ovat herättäneet myös vastustusta. (Apo 1986, 29 - 30.)

Etnografiset ja sosiaalishistorialliset tulkinnat. Sosiaalishistoriallisissa tulkinnoissa käytetään suhteutuskohteena tutkijoiden omaa kulttuuria ja tälle ominaista maailmankuvaa. Kertojien tutkijat ovat joutuneet kiinnittämään huomiota satujen ja todellisuuden suhteisiin. Nykyisin on havaittavissa pyrkimystä nostaa ajan ja paikan, sosiaalisen miljöön, sekä tapojen ja käytänteiden kuvaukset saduissa yleisemmälle tasolle. (Apo 1986, 30 - 31.)

Tutkimuksessani pyrin lähestymään satua psykologisella lähestymistavalla. Analysoidessani Kurenniemen kirjoja olen pyrkinyt syventymään myös kirjojen henkilöiden välisten suhteiden tulkintaan päivähoiton kasvatustavoitteiden näkökulmasta.

Lastenkirjallisuuden tutkimuksessa käytetään useilta eri tieteenaloilta lähtöisin olevia tutkimusmenetelmiä. Klingberg ja Salervo esittävät seuraavat menetelmät (Tuominiemi 1998, 24 - 25):

(a) Kirjallisuustieteelliset metodit

Tavallisimmat kirjallisuustieteen metodit, joita käytetään lastenkirjallisuuden tutkimuksessa ovat (1) tekstikriittinen metodi, jossa selvitetään tekstin autenttisuutta; (2) esteettinen rakenneanalyysi, joka kohdistuu komposition ja tyylin tutkimukseen; (3) komparatiivinen metodi, jolloin teoksia vertailemalla pyritään saamaan selville jonkin teoksen riippuvuus kirjallisesta traditiosta; (4) aatehistoriallinen metodi, teoksen mahdollinen riippuvuus filosofisista, poliittisista, pedagogisista, uskonnollista ynnä muista aatteista sekä (5) biografis-psykologinen metodi, jossa tutkitaan kirjailijan kokemusten ja persoonallisuuden vaikutusta toiseen.

(b) Kasvatukseen, opetukseen ja kirjallisuuden vaikutukseen liittyvät metodit

Kasvatusihanteet vallitsevat lapsille tuotetun kirjallisuuden taustalla. Lastenkirjallisuuden vaikutusta ja käyttöä tutkittaessa niiltä ajoilta, joilta ei ole vielä olemassa kirjojen kulutus- ja lukutottumustutkimusta, voidaan käyttää kasvatuksen historian metodeja. Kirjallisuuden avulla tapahtuva opetus ja kirjallisuuden opetus voidaan selvittää mm. tavoite-, prosessi- ja tulosanalyysitutkimuksen avulla. Psykologisia metodeja voidaan käyttää, kun halutaan tietää kirjallisuuden vaikutusta esimerkiksi lapsen käyttäytymiseen, luetun ymmärtämiseen ja kirjallisuuden herättämien emootioiden tutkimiseen.

(C) Sosiologiset metodit

Näiden metodien avulla pyritään vertaamaan esimerkiksi kirjallisuudessa esitettyjen ihmisryhmien ja työympäristöjen suhdetta todellisuuteen. Tätä käytetään tutkittaessa yhteiskuntaan liittyvien sisältöjen ja yhteiskunnassa esiintulevien roolien suhdetta reaali maailmaan.

(d) *Lasten suullisen perinteen tutkimusmetodit*

Suulliseen perinteeseen perustuvan lastenkirjallisuuden tutkimuksen apuna käytetään folkloristiikassa käytettyjä metodeja. Kulttuurimaantieteen metodien avulla voidaan tutkia lasten suullisen perinteen lajien leviämistä maasta toiseen.

Oma tutkimukseni nojautuu kasvatuksen, opetuksen ja kirjallisuuden vaikutukseen liittyvään metodiin. Tutkimukseni tarkoituksena on pyrkiä selvittämään, löytyykö Marjatta Kurenniemen kirjoista päivähoidon kasvatustavoitteisiin liittyviä mainintoja ja millaisia nämä maininnat ovat, eli näkyvätkö kasvatusihanteet lapsille tuotetun kirjallisuuden taustalla.

3.2 Lastenkirjallisuuden tutkittua tietoa

Vuoteen 1984 mennessä on tehty lastenkirjallisuuden opinnäytetöitä eri kirjailijoista, kuten Tove Jansson, Anni Swan, Mark Twain, Joel Lehtonen, H.C. Andersen, Aila Nissinen, Kirsi Kunnas, Raul Roine, Sakari Topelius, Laura Soinne, Jalmari Finne, Leena Krohn ja Oiva Paloheimo, liittyen. Tove Janssonista ja Anni Swanista on ilmestynyt useita erilaisia tutkimuksia. Tove Janssonista tehdyt tutkimukset ovat käsitelleet mm. muumipeikkojen maailmaa, luontoa muumisaduissa ja muumikirjojen perheyhteisöä. Anni Swanista ja hänen kirjallisuudestaan tehdyt tutkimukset ovat käsitelleet mm. hänen tyttökirjojensa miljöötä ja Anni Swania saturunoilijana. Opinnäytetöitä on tehty myös tyttökirjallisuudesta ja poikakirjallisuudesta, lukemistottumuksista ja -harrastuksista ja kirjastonkäytöstä. Tutkimuksissa on tarkasteltu kirjojen kieltä, vertailtu suomennoksia, luettavuutta ja tyyliä. Tutkimuksissa on tarkasteltu yhteiskunnan kuvaa ja muutoksia, uskonnollista maailmankuvaa ja asenteita. Lisäksi on tehty kuvailua, analyysiä, arvostelua, sisällön erittelyä ja lastenkirjakritiikkiä. Tutkimuksen kohteena on ollut esimerkiksi syntaksi, poikkeavuus, kasvattava aines, yhteisvastuullisuus, vuorovaikutus, sosialisatio ja saari-aihe sekä nallemyytti. (Kuivasmäki, Rajalin & Ruohonen 1985.)

Leila Tuominiemi on tehnyt vuonna 1998 liseniaattityönsä Sadut päivähoiton kasvatustavoitteiden edistäjinä. Hänen tutkimuksessaan selvitettiin sadun käsitteistöä eri tieteenalojen kautta ja osana lastenkirjallisuutta. Tutkimuksen keskeisin tavoite oli tutkia satujen yhteyttä päivähoiton kasvatustavoitteisiin. Työssään hän perehtyi paremmin satuun Mestaritontun seikkailut, jonka analyysi osoitti, että satu sisältää runsaasti sellaisia aineksia, jotka voidaan nähdä päivähoiton tavoitteita peilaavina. Tutkimus osoitti, että satu on monipuolinen työväline kasvatustyössä ja kasvatustavoitteiden edistämässä. (Tuominiemi 1998, 2).

4 PÄIVÄHOIDON KASVATUSTAVOITTEET

4.1 Yleisesti

Julkista päivähoitoa tällä hetkellä sitovat kasvatustavoitteet on määritelty *Päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietinnössä 1980:31*. Olen koonnut kaikki kasvatustavoitteet sisältöineen lyhennettynä tähän.

Päivähoidon *yleistavoitteena* kasvatuksessa on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja niiden kasvatustehtävässä ja edistää lapsen tasapainoista kehitystä yhdessä kodin kanssa. Lapsen fyysinen kehitys turvataan hänen edellytystensä mukaisesti, hänen sosiaalista kehitystään ohjataan ja henkisellem kehitykselle annetaan aineksia. Lapsen ikä, kehitystaso, yksilölliset tarpeet ja vanhempien toiveet huomioonottaen päivähoito tulee antaa lapselle uskonnollista, eettistä, älyllistä, esteettistä, emotionaalista, sosiaalista ja fyysistä kasvatusta.

Uskonnollisessa kasvatuksessa tavoitteet tulevat esille muun muassa juhlapyhinä. Lapsi saa tietoa kristinuskosta, hänen uskonnollisiin kysymyksiinsä vastataan, ja häntä ohjataan suhtautumaan uskontoon liittyviin asioihin kunnioittavasti. Hän saa myös mahdollisuuden hiljentyä.

Eettisessä kasvatuksessa lasta ohjataan kokemusten kautta inhimillisyyteen, oikeudenmukaisuuteen ja auttavaisuuteen. Häntä ohjataan ymmärtämään mikä on hyvää ja rehellistä, millaiset ovat käyttäytymisen syyt ja seuraukset, mikä on anteeksipyyttämisen ja -antamisen merkitys ja miksi väkivaltaan suhtaudutaan kielteisesti. Lapsessa kehitetään rakastavaa ja vastuuntuntoista suhtautumista kaikkeen ympärillä olevaan (luontoon, ihmisiin ja ympäristöön).

Älyllisen kasvatuksen tavoitteissa lapselle annetaan tietoa ja perehdytetään häntä ympäristöön ja luontoon. Pyritään edistämään käsite- ja sanavaraston laajentumista, ajattelua, uuden tiedon omaksumista, muistia, luovuutta, keskittymiskykyä, havaintojen tekoa ja tehtävien loppuun suorittamista.

Esteettisen kasvatuksen tavoitteet pyrkivät rikastamaan lapsen mielikuvitusta, auttamaan luonnon kauneuden, taiteen ja ympäristön havaitsemista ja suojelunhalua. Lapsi saa myös tilaisuuksia ilmaista itseään, eläytyä taiteen lajeihin ja tuntemaan niistä iloa.

Emotionaaliset kasvatustavoitteet tähtäävät siihen, että hoitoympäristö on turvallinen, lämmin ja vivahteikas. Toista ihmistä kunnioitetaan, ollaan avoimia, myötätuntoisia ja suhtaudutaan erilaisuuteen myönteisesti. Lasta autetaan kokemaan myönteisiä tunteita, iloa ja hyväksyntää ja kehittämään positiivista minäkäsitystä ja tahdonmuodostusta.

Sosiaalisen kasvatuksen alueelta lapsella on turvallisia ja lämpimiä ihmissuhteita, sosiaalista kanssakäymistä ja itsensä ilmaisua. Häntä opetetaan toimimaan ryhmässä, ratkaisemaan ristiriitoja, suhtautumaan ihmisiin ystävällisesti ja tasa-arvoisesti, huomioimaan muita ja hyväksymään erilaiset mielipiteet.

Fyysisessä kasvatuksessa huolehditaan lapsen terveydestä, hyvästä perushoidosta, päivittäisestä liikunnan tarpeesta ja liikkeiden monipuolisesta kehittämisestä. Häntä ohjataan omatoimisuuteen, toisten auttamiseen ja pienten työtehtävien suorittamiseen. Lapsi oppii liikkumaan turvallisesti ja iloitsemaan liikunnasta.

4.2 Kasvatustavoitteet ja lastenkirjallisuus

Hasari on käsitellyt kasvatustavoitteiden toteutumista päivähoidossa ja toteaa, että, kasvatustavoitteiden toteuttamisessa on otettava huomioon lasten ikä ja kehitystaso. Eri ikäryhmille painotetaan tavoitteita eri tavalla. Suurimmaksi osaksi tavoitteet toteutuvat niin sanotulla läpäisyperiaatteella. Tavoitteiden saavuttamiseksi käytetään eri menetelmiä ja sisältöjä elävöittäen niitä. Kasvatuksen sisällöt muuttuvat jatkuvasti, koska ne ovat sidoksissa yhteiskunnalliseen todellisuuteen ja heijastavat sitä. (Hasari 1990, 37 - 40.)

Kasvatus toteutuu päivittäisissä toiminnoissa (leikki, työkasvatus, perushoito ja niin edelleen) ja sisältöalueita ovat: ympäristöön tutustuminen, äidinkieli ja puheen kehittäminen, matemaattiset alkeisvalmiudet, musiikki, liikunta, kuvallinen ilmaisu ja terveyden vaaliminen. Kasvatustavoitteita voidaan toteuttaa sadun kautta monella tavalla. Sadun valinnassa onkin oltava tarkka, jotta sen sisältö on lapsille sopiva. Lapsia voidaan tutustuttaa ympäristöön paitsi kokemusten, myös sadun kautta. Saduissa esiintyy luonnon kuvausta ja ihmisten välisiä kanssakäymisen muotoja. Sadun kautta lapsille voidaan opettaa oikeanlaista suhtautumista, kunnioittamista ja rakastamista luontoon. Niissä tulee esiin myös vuodenaikojen vaihtelua. Samalla toteutuu eettisen ja esteettisen kasvatuksen tavoitteet. (Hasari 1990, 40 - 41.)

Kasvattaja antaa omalla elävällä ja oikeakielisellä puheellaan lapsille puhemallin. Äidinkielen ja puheen kehittämisessä saduilla on tärkeä merkitys lorujen, sanaleikkien ynnä muiden ohella. Kielen kehityksen tukena tarvitaan myös erilaista kirja- ja kuvamateriaalia. Samalla rikastuvat lapsen luovuus ja mielikuvitus, ja sadut voivat herättää lapsessa uteliaisuutta. Näin toteutuvat älyllisen kasvatuksen kieleen liittyvä osa-alue. (Hasari 1990, 42.)

Fyysisen kasvatuksen tavoitteita toteutetaan muun muassa liikunnan kautta. Liikuntatuokiot rakentuvat monenlaisista aineksista sisältäen muun muassa koordinaatiota, tasapainoa, improvisaatiota ja musiikkiliikuntaa. Sadut voidaan sisällyttää tähän tavoitteeseen satujumpan ja mielikuvaliikunnan avulla. Sadun pohjalta voidaan keksiä siihen liittyviä liikkeitä, joista

muodostuu yhtenäinen tarina. Fyysiseen kasvatukseen liittyy myös terveyden vaaliminen. Sadun kautta voidaan tuoda esille oikeanlaisia asenteita, arvostuksia ja tietoja terveyden säilyttämisen omaksumiseksi. (Hasari 1990, 44.)

Sadut ovat hyvä kanava kaikkien tavoitteiden toteuttamisessa, niiden sisältö voi auttaa omaksumaan sosiaalista kanssakäymistä, toisten huomioon ottamista ja vastuuta sosiaalisen kasvatuksen tavoitteista. Emotionaalisista tavoitteista satu opettaa tunteiden ilmaisua ja avoimuutta. Yleensä saduissa on paljon eettiseen kasvatukseen liittyviä asioita, niissä pohditaan hyvää ja pahaa, oikeaa ja väärää ja niiden eroja. Uskonnolliseen kasvatukseen liittyviä satuja on myös olemassa. (Hasari 1990, 44 - 45.)

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kehityksessä ja oppimisessa on ensiarvoisen tärkeää. Varhaiskasvatuksessa satuja käytetään erittäin paljon. On siksi kiinnostavaa selvittää, miten sadut palvelevat päivähoidolle asetettuja tavoitteita. Tältä pohjalta tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, *millaisia mainintoja Marjatta Kurenniemen teokset Oli ennen Onnimanni ja Leenan sininen päivä sisältävät niin, että kirjojen voi arvioida edistävän päivähoidon kasvatustavoitteiden toteutumista*. Samalla esittelen kirjoista lainatuin esimerkein millaisia nämä maininnat ovat näissä kirjoissa. Päivähoidon kasvatustavoitteet määrittyvät tässä tutkimuksessa edellisessä luvussa esiteltyyn tapaan Päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietinnön 1980:31 mukaisesti.

6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

6.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistona olen käyttänyt Marjatta Kurenniemen teoksia Oli ennen Onnimanni, joka on julkaistu vuonna 1953 sekä Leenan sininen päivä, joka on julkaistu vuonna 1975. Oli ennen Onnimanni -kirja oli entuudestaan tuntematon teos. Sen valintaan vaikuttivat useat seikat: kirjaa käytetään päivähoitossa, kirja on yksi aikamme kauneimpia eläinsatuja, se kuuluu satuklassikoihimme ja itse kirjailijalle kirjalla on erittäin suuri merkitys. Kurenniemi on maininnut, että kirja on erityisen lähellä hänen sydäntään ja siinä on eniten häntä itseään. (Savolainen 1956).

Leenan sininen päivä -kirja kuuluu myös Kurenniemen tuotantoon, johon en ollut aikaisemmin tutustunut. Halusin Onnimannin rinnalle toiseksi kirjaksi teoksen, jota käytetään myös päivähoitossa. Leenan sininen päivä -kirja on Kurenniemen kirjoista myös ainoa realistisuuden perustuva kirja, joka oli myös yhtenä kriteereistäni valitessani toista kirjaa.

6.2 Tutkimusmenetelmänä sisällönanalyysi

Ole Holsti on todennut (Mählqvist 1977, 28), että sisällönanalyysi on tutkimustekniikka, jossa tehdään päätelmiä systemaattisesti ja objektiivisesti tunnistamalla yksilöidyt ominaisuudet tekstin puitteissa. Samassa teoksessa on Bernard R. Berelson sanonut, että sisällönanalyysin kategoriat täytyy täsmentää niin selvästi ja tarkasti kuin mahdollista. Pietilän kirjassa *Sisällön erittely* (1976, 53) sisällönanalyysillä tarkoitetaan joukkoa menettelytapoja, joiden avulla dokumenttien sisällöstä tieteellisiä pelisääntöjä noudattaen tehdään havaintoja ja kerätään tietoja. Sisällönanalyysillä saadaan kerätty aineisto järjestetyksi päätelmien tekoa varten, mutta siinä ei ole vielä pyritty mihinkään päätelmiin eikä esille tulleiden seikkojen mahdollisiin yhteyksiin. Sisällönanalyysiin voidaan yhdistää kontekstianalyysi syvyyden saamiseksi, näin voidaan tarkistaa konteksti, jossa asiat esiintyvät ja niiden esiintymistiheys. *"Sisällönanalyysi niin ikään kuin tuottaa raaka-aineet teoreettiseen pohdintaan, mutta itse pohdinta tapahtuu tutkijan järjellisen ajattelun keinoin."* (Grönfors 1985, 161.)

6.3 Analyysin suorittaminen

Analyysin tein kummankin kirjan teoriataustassa esiintyvien kasvatustavoitteiden pohjalta ensin laaditulle luokitusrungolle. Siihen merkitsin päivähoiton kasvatustavoitteet sisältöineen (liitteenä). Lisäksi tein jokaisesta tavoitteesta oman kortin, joihin merkitsin kirjoja lukiessani kaikki ne asiat, jotka liittyvät kasvatustavoitteisiin, eli mihin tavoitteen sisältöön asiat kuuluvat ja millä sivulla ne asiat ilmenivät. Jotkut asiat liittyivät kahteen tai useampaan kasvatustavoitteeseen. Tällöin merkitsin ne molempien tavoitteiden alle ja mainitsin ne erikseen tutkimustuloksissa. Tutkimustuloksissa olen käsitellyt jokaisen tavoitteen sisältöineen erikseen ja valinnut useampia esimerkkejä kirjasta sen mukaan, kuinka hyvin se kuvastaa kyseistä tavoitetta.

7 SADUNKERTOJA MARJATTA KURENNIEMI

Tarkastelen alkuun Marjatta Kurenniemen elämää lapsuudesta tähän päivään. Sen jälkeen perehdyn tarkemmin hänen vuosien varrella syntyneeseen tuotantoonsa. Lopuksi esittelen tarkemmin tutkimusaineistooni kuuluvat kirjat Oli ennen Onnimanni ja Leenan sininen päivä. Käyn lyhyesti läpi molempien kirjojen tarinat, tapahtumapaikan ja päähenkilöt, sillä nämä ovat aineistoni analysoinnin kannalta merkittäviä asioita.

7.1 Sadunkertojan elämä

Marjatta Kurenniemi näki päivänvalon ensimmäisen kerran 7.5.1918 Helsingissä. Hänen isänsä Johan Nestor Mikkola, oli kotoisin Hollolalaisesta talonpoikaissuvusta Herralasta, jonne hän usein matkusti viettämään kesää perheen kanssa. Hän oli luonteeltaan ystävällinen, hiljainen ja lempeä, jolle lapset pystyivät huoletta kertomaan surunsa ja murheensa, kun äidille ei aina uskaltanut. Hän piti myös paljon luonnosta. Äiti, Alexandra, (omaa sukua Helkeniemi) oli kotoisin Nurmijärveltä, ja luonteeltaan miehensä vastakohta, tomera ja jämerä. Marjatalla oli myös kaksi sisarta ja yksi veli, joista Marjatta oli nuorin. (Kouvo 1981, 24.)

Molemmat vanhemmat olivat kangaskauppiaita ja heidän päivänsä kuluivat alakerran kaupassa Helsingin Lapinlahdenkadulla, lasten puuhaillessa keskenään yläkerran pienessä asunnossa. Vanhemmat eivät halunneet vaikuttaa lapsiinsa ideologisilla vaikutteilla, heillä ei puhuttu politiikkaa eikä luettu iltarukouksia. Sen sijaan valojen sammumisen jälkeen isästä tuli sadunkertoja ja tarinoiden sepittelijä, niin kauaksi aikaa kunnes lapset nukahtivat. (Kouvo 1981, 24.)

5-vuotiaana Marjatta sai ensimmäisen äidin lähetysmyyjäisistä ostaman kirjan, Lemmikki, joka oli niin suuri elämys, että noin 70 vuotta myöhemmin se oli kirjailijan muistissa yksityiskohtia myöten. Pikkuhiljaa kirjavarasto kasvoi, eikä Marjatta ollut alkuun läheskään yhtä viehättynyt koulunkäynnistä kuin sellaisista kotona olevista satuhahmoista kuin Kiljuset, Pikku naisia ja Jörö-Jukka ja monesta muusta. Ensimmäistä kirjastokäyntiänsä hän pitää niin vaikuttavana, että muistaa sadun, jonka sai ensimmäisenä luettavaksi. Tämä satu oli englantilainen kansansatu pikku pikku eukosta. Satu oli hänen mielestään merkillinen, samalla kertaa lystikäs, salaperäinen ja vähän pelottava. Hän on miettinyt, että kenties hänen viehtymyksensä nonsense-satuihin juontaa juurensa tuosta sadusta. (Kurenniemi 1990, 84.)

Rakkaus tohtori Tauno Kurenniemeen kuljetti Marjatan pois kaupungista, Saimaan sylissä lepäävään Kurenniemen kylään, josta on sanottu: *"Maailman kaikki kauneus on vielä tallella eikä totuus ole tyystin tuhoutunut"* (Stenberg 1992,27). Tuo lumoava kylä on Marjatan toiveiden täyttymys; oma talo veden äärellä ja oma koira. Tila on yli 300 vuotta vanha, ja se on ollut aina saman suvun hallussa, sen säilyminen on ihme, jota voi verrata satuun.

Marjatta ja Tauno saivat viisi lasta, lahjakkaita kaikki, jotka suorittivat akateemisen tutkinnon. Heidän perheidensä lomakodit sijaitsevat pihapiirin ja rannan välissä ja monet sukupolvet valtaavat pihapiirin kesäisin. Marjatta on asuttanut taloa ilman Taunoa jo 18 vuotta seuranaan koira Karo ja ympäristön oravat, jänikset, hiiret ja visertäjät, ja viihtyy hyvin. Kuntopyörä ja lenkit Karo-koiran kanssa huolehtivat kirjoitusvirkeydestä. (Stenberg 1992, 27 - 28).

7.2 Marjatta Kurenniemi kirjailijana

Luonnosta ja eläinmaailmasta ammensivat niin Aila Nissinen kuin Marjatta Kurenniemikin parhaat aiheensa antaen ilmaisulleen varsin modernin ilmeen ajankohtaan nähden. Marjatta Kurenniemen esikoisteos Pukke Punamuurahaisen seikkailut ilmestyi vuonna 1946, jota varten kirjailija oli tutkinut paljon hyönteiskirjoja, jotta eläinten elämäkuvaukset olisivat todellista ja aitoa. Niinpä Pukke Punamuurahainenkin käyttäytyy lajilleen ominaisella tavalla. Samaan aihepiiriin liittyy vuonna 1954 Topelius-palkinnon saanut mielikuvituksellinen Oli ennen Onnimanni, joka on yksi kauneimpia eläinsatujamme. Tässä luonnonhaltijan Onnimannin, Metsän Vihreän Miehen, eläinsairaalan tarinassa pohditaan syvällisesti, mutta sadun hengen säilyttäen hyvän ja pahan problematiikkaa. (Kurki-Suonio 1966, 27; Lappalainen 1976, 153, 165; Rantakari 1987, 86.)

Samaa hyvän ja pahan kamppailua esiintyy Marjatta Kurenniemen parhaana pidetyssä kirjassa Kuinka-Kum-Maa on kaikkialla (1954), jossa elollistetaan Pau-pojan huone satumaaksi. Seinätapetti alkaa elää ja esinemaailman litteät asukit vievät pojan huimiin seikkailuihin. Kirja on saanut nuorten kirjan palkinnon. Yhtä näppärän kekseliäs on saturomaani Puuhiset (1956), jonka ”päähenkilöt” ovat pieniä puunhaltijoita omassa valtakunnassaan ja sieltä Mari etsii kadonnutta varjoaan. Tämä satu on poliittinen satiiri ja se on ollut kirjailijan purkautumiskanava sodan jälkeen. Erityistä huomiota kirjailijan tuotannossa edustaa nonsensepiirteinen vallattoman leikitteleviä pikkusatuja sisältävä kokoelma Antti-Karoliina (1954). Kirjan sadut ovat nurinkurisia, unenomaisia, ”hassuja satuja” täynnä hullunkurisia sanoja ja merkillisiä yksityiskohtia. Samantapainen kokoelma on vuonna 1957 ilmestynyt Kuu Omenapuussa. (Kurki-Suonio 1966, 28; Lappalainen 1976, 153; Rantakari 1987, 86.)

1960-luku oli osallistuva ja yhteiskuntahakuinen lastenkirjallisuudessa ja suosi todellisuuskertomusta irrationaalisen, kuvitteellisen sadun sijaan. Myös Aila Nissinen ja Marjatta Kurenniemi kirjoittivat hetken realistisimmista aiheista palatakseen takaisin luomaan puhdasta uutta satua. Satumodernismissä hyödynnettiin sekä kuvasatua että taidesatua. Tuolloin syntyi pienemmille lukijoille tarkoitettu katselukirja ja aapisikäisille tehty

kirjatyyppejä. (Lappalainen 1976, 169.) Vuosina 1966 - 1971 Marjatta Kurenniemeltä ilmestyi moniosainen, juoneltaan kiinteä, kekseliäs puolisatu Onnelista ja Annelista, pikkutyttöjen toteutuneesta kotileikkihaaveesta. Sarjan ensimmäinen osa Onnelin ja Annelin talo on saanut Topelius-palkinnon. (Rantakari 1987, 86.)

1970-luvulle asti suomalaisessa lastenkirjallisuudessa käsiteltiin maantiedettä, tekniikkaa, luontoa, saasteongelmia ja erilaisia kulttuureja. Nämä piirteet säilyivät siitä eteenpäinkin, mutta mukaan tuli tunnetta ja mielikuvitusta sisältäviä kirjoja. Marjatta Kurenniemeltä ilmestyi vuonna 1975 arkitodellisuutta kuvaava Leenan sininen päivä, joka kuuluu niin sanottuihin kotikertomuksiin. Kurenniemen tuotantoon kuuluu myös lastenloruja ja saturunoja ja hän on tekstittänyt paljon kuvakirjoja. Hänen kauneimmat satunsa on koottu Maija Karman monivärikuvien somistettuun kokoelmaan Pilvipaimen (1976). Se sisältää luonnonsatuja, totisia satuja, hassuja satuja ja iltasatuja, jotka antavat erinomaisen kuvan kirjailijan monipuolisista ja moni-ilmeisistä pikkusaduista. Marjatta Kurenniemen varhaisinta tuotantoa kuvittivat muun muassa Helga Sjöstedt ja Marjatta Vihma, mutta vuodesta 1953 lähtien on Maija Karma ollut tuotannon yksinomainen kuvittaja. (Lappalainen 1976, 153 - 154; Rantakari 1987, 87.)

Marjatta Kurenniemen tuotanto on niin laaja, että sitä on vaikea luonnehtia lyhyesti tai luokitella johonkin kategoriaan. Hän kirjoittaa yhä edelleen leikkiteleviä fantasioitaan vivahteikkaalla, taiteellisesti kurinalaisella kielellä, ja on selvää, että neljä vuosikymmentä kestäneeseen uraan on heijastunut elämäkokemuksen karttuminen samoin kuin kirjallisuuden yleiset valtavirtaukset. (Kouvo 1981, 92.)

Marjatta Kurenniemi on kirjoittanut vuosina 1946 - 1995 yhteensä 37 satukirjaa. Kurenniemi on suomentanut 300 ulkomaista satua, kirjoittanut matkapäiväkirjoja useista Euroopan maista sekä runoja. Hän on tekstittänyt myös lukuisia kuvakirjoja itse kirjoittamiensa ja osin myös kuvittamiensa kirjojen lisäksi. Kurenniemi on yksi palkituimpia lastenkirjailijoita Suomessa. Hän on saanut Topelius-palkinnon kolmesti vuosina 1954, 1967 ja 1984, Valtion nuorisokirjailijapalkinnon vuosina 1976 ja 1981, Pro Finlandia -mitalin vuonna 1969. Uusimman palkintonsa hän sai helmikuussa 2002 Etelä-Karjalan rahaston 40 -vuotisjuhlassa, jolloin hänelle myönnettiin Suomalaisia suurmiehiä

-sarjan Elias Lönnrot - mitali. Kurenniemi toimi Suomen Nuorisokirjailijan johtokunnassa 1956 - 66 ja liiton puheenjohtajana vuosina 1967 - 69. (Kukkola 2002.)

7.3 “Oli ennen Onnimanni” (1953)

Marjatta Kurenniemi on aikanaan maininnut, että tämä kirja on erityisen lähellä hänen sydäntään ja että siinä on eniten häntä itseään. (Savolainen 1956). Kirja on loistava näyttö yhteistyön voimasta eläinten kesken, eläinten avulla on kuvattu yleisinhimillisiä asioita. Kirja kertoo Onnimannista, pienestä vihreänuttuisesta miehestä, joka asuu suuren metsän kätköissä. Eläinsairaalassaan Onnimanni hoivailee pesästään pudonneita linnunpoikasia, jalkansa satuttaneita kovakuoriaisia ja muita pikkueläimiä. Hän pysyy koko sadun ajan iloisena ja palvelevana pikkumiehenä sydän hyristen rakastaen kaikkia elollisia olentoja.

7.3.1 Onnimannin tarina

Teos alkaa prologilla ja päättyy epilogiin. Kirja on jaettu 20 lukuun, jossa jokaisessa on oma pieni tarinansa, joiden kautta lukija johdatetaan mukaan.

Ensimmäisessä luvussa kerrotaan hajamielisestä Sisi sisiliskosta, joka kadottaa salaperäisellä tavalla häntänsä, ja siitä muodostuu sadun punainen lanka. Sam sammakko on surullinen sen vuoksi, että se on liian iloinen voidakseen itkeä, sekä Etana-Etana-Etana etanasta, joka voi tehdä vain yhtä työtä kerrallaan. Etana-Etana-Etana neuvoo Samille ja Sisille tien Onnimannin luo Metsän Suloisimpaan Paikkaan. Sisi ja Sam löytävät Metsän Suloisimman Paikan ja Onnimannin. Onnimanni lukee Suuresta Kirjasta miten sisiliskon häntä parannetaan. Seuraavaksi Sisi ja Sam kohtaavat Hyvin Pelottavan Eläimen, variksenpoikasen, jonka siipi on revennyt. Sam miettii, milloin sammakko on riittävän hyvä ja Sisin unohtunut häntä joutuu uudelleen pohdinnan alaiseksi. Sisi ja Sam tutustuvat myös

karvaiseen olioon myyrään, joka on myös Onnimannin luona hoidossa. Samista tulee Onnimannin apulainen.

Onnimanni vierailee yöllä useamman eläimen luona. Hän käy rauhoittamassa munia hautovaa Teerirouvaa, ja hänen miestänsä Lyyrapyrstöä. Metsähiiren luona hän käy poistamassa isoäidin jalasta piikin ja lopussa hän käy varoittamassa nuorta silkkiuikkuparia variksista. Sitten tapahtuu surullisia asioita. Variksenpoikanen syö lähes kaikki muut hoidokit, Sam ehtii kuitenkin pelastamaan ystävänsä Sisin. Onnimanni on raivoissaan ja suree samalla pienten ystäviensä puolesta. Onnimanni heittää variksenpoikasen ulos kodistaan ja aloittaa sairashuoneen kunnostamisen yhdessä Samin kanssa. Onnimanni ei ole mielestään kelvollinen virkaansa, mutta muuttaa ajatuksiaan nähtyään pihamaansa olevan täynnä apua tarvitsevia pikkuolentoja.

Rouva Silkkiuikulla on sydänsuru. Varis Vaakkujat tuhoavat Rouva Silkkiuikun pesän ja varastavat munat. Ainoastaan yksi muna jää jäljelle. Edes Onnimanni ei pysty pelastamaan pesää. Tämän vuoksi Onnimanni matkustaa ketun selässä Hukkakorpeen. Hän etsii ystävänsä Bubo Huuhkajaa avukseen Varis Vaakkujen pelottelussa. Onnimannin ollessa poissa varikset hyökkäävät Rikkosiiven johdolla Onnimannin mökkiin ja tuhoavat koko mökin. Onneksi Sisi ja Sam ehtivät pelastaa itsensä ja pienet hoidokit Murre Myyrän kaivamaan kellariin. Sitten alkaakin jälleenrakennustyö. Onnimannin mökin rakentaminen sujuu suuren joukon avulla. Kiitokseksi Onnimanni järjestää juhlat apulaisilleen. Ystäviensä kanssa Onnimanni keräilee talvivarastoonsa viljaa ja marjoja. Viljankorjuumatkalla he näkevät kissan, joka tekee tuhojaan hiirenpesässä. Onnimanni löytää yhden ainoan poikasen pesästä, ja ottaa sen mukaansa turvaan. Sisistä ja Samista tulee näin ollen isoja veljiä.

Onnimannin talvivaraston täydentäminen jatkuu. Sam keksii hiirenpoikaselle nimen: Ruusunnuppu. Sienireissullaan Etana-Etana-Etanan kanssa Onnimanni pelastaa Ruusunnupun joutumasta kyyn syötäväksi. Myöhemmin Onnimanni kertoo Sisille, Samille ja Ruusunnupulle Aurinkolinnusta. Sisi ja Sam vaipuvat talviunille. Seuraavaksi talvijättiläinen herää eli talvi saapuu metsään. Murre Myyrä pistäytyy Onnimannin luona vierailulla. Ruusunnuppu ihmettelee aamulla valkoista maailmaa ja ulkona hänen peräänsä

ilmestyviä jälkiä. Onnimannilla alkaa taistelu talvijättiläistä vastaan Unen maahan paenneiden puolesta. Hän käy tarkastusretken lepakkojen, siilin, hiirien, lintujen ja kimalaispesien luona.

Pikku hiljaa Onnimanni aloittaa joulun valmistelun. Jouluna saunotaan, syödään jouluherkkuja ja vietetään yhteistä joulua kaikkien ystävien kesken. Tämän jälkeen talvi alkaa pikku hiljaa väistyä. Linnut palaavat etelästä, heidän mukanaan varis Rikkosiipi.

Sisi ja Samkin heräävät talviuniltaan. Sam yhtyy muiden sammakkojen tavoin häälauluun. Onnimanni näkee Valpurin, pienen keijutyön. Tämän nähdessään Onnimanni unohtaa kaiken muun, hän vain samoilee metsässä Valpurin kanssa käsi kädessä. Eräänä päivänä Rikkosiipi nappaa Valpurin ja vie hänet puunonkaloon Heinäsaari-nimiselle saarelle. Onnimanni yrittää pelastaa Valpurin, mutta joutuu itsekin Rikkosiiven vangiksi.

Onnimanni ja Valpuri pääsevät pois vankilastaan ja kohtaavat hupaisan retkikunnan. Sillä välin Sisi ja Ruusunnappu ovat löytäneet elämäkumppaninsa ja menneet naimisiin. Onnimanni ja Sam saavat rukkaset. Onnimanni joutuu luopumaan Valpurista, sillä hän on herkimmän kevään keiju. Rikkosiipi nappaa Onnimannin nokkaansa, mutta joutuu kuitenkin tiputtamaan hänet lintuparven ahdistellessa. Sam pelastaa Onnimannin hengen. Linnut ajavat Rikkosiiven luolaan, mutta Onnimannin käskystä he vapauttavat sen. Tämän jälkeen Onnimanni saa vieraakseen Rikkosiiven, joka katu tekojaan anteeksipyydellen. Onnimanni hoitaa Rikkosiiven siiven kuntoon. Viimeisessä luvussa on sitten vuorossa suuri juhannusjuhla ja Sisi muuttaa takaisin Onnimannin luo.

7.3.2 Metsän Suloisin Paikka

Tapahtumat sijoittuvat Metsän Suloisimpaan Paikkaan, joka on hevosenkenkäharjanteen keskellä. Kaunis, pyöreä aukeama, jolla kasvaa harvassa valkorunkoisia koivuja ja suuri tuuhealuvainen haapa. Niiden välissä on muutamia hyvin sammaleisia kiviä, joiden lomissa ja päälläkin kasvaa matalana pensaikkona hentoa, punertavaa nurmiruusua. Ruusujen lomissa kasvaa tiheinä mättäinä metsätähtiä, tädykkeitä, oravanmarjoja ja talvikkeja. Onnimannin mökki on sievä ja pieni, jossa on jyrkkä, korkea sammalkatto.

Ruusujen peittämissä seinissä on pieniruutuiset ikkunat vihreine ikkunaluokkuineen ja mökkiin mennään sisään vihreästä ovesta. (Kurenniemi 1953, 24 - 25.)

7.3.3 Onnimanni ystävineen

Onnimanni on kotoisin Hupaisten Ajatusten Maailmasta. Hän on kaikkien pienten eläinten ystävä, ja hoivailee apua tarvitsevia eläimiä eläinsairaalassaan, jossa hän sadun sanoin *“elää pienten ystäviensä parissa ikuisesti nuorena, ikuisesti lempeänä ja ikuisesti kaikkien rakastamana.”*

Sisi on pieni vikkellä sisilisko, joka on hieman hajamielinen. Se on sujuvasanainen, mukavuudenhaluinen laiskimus, joka omasta mielestään on mitään pelkäämätön, mutta tosiasiassa onkin arka ja pelokas. Sisi sisilisko toimii ensin ja ajattelee vasta sitten.

Sam on hyvin pieni avulias sammakko, ja omasta mielestään maailman iloisin sellainen. Sam miettii ja pohtii paljon asioita, ja on sitä mieltä etteivät sammakot milloinkaan unohda mitään. Se on terve ja voimakas sammakko, joka rakastaa yli kaiken sadetta.

Sisi ja Sam tapaavat sadun alussa, kun Sisin häntä häviää. He lähtevät yhdessä etsimään Metsän Suloisinta Paikkaa, missä Onnimanni asustaa. Matkan aikana heistä tulee ystäviä, jotka auttavat toisiaan kiperissä tilanteissa.

Ruusunnoppu on pieni utelias hiiri, jonka Onnimanni pelastaa joutumasta kissan suuhun. Hänestä tulee “pikkusisko” Samille ja Sisille, sillä sekin tulee asumaan Onnimannin luo. Sadun lopussa Ruusunnoppu menee naimisiin.

Valpuri, pieni keijutyttö, on Onnimannin jokakeväinen rakkaus. Hän ilmestyy aina Valpurin yönä ja häviää, kun kesä alkaa lähestymään. Joka kevät Onnimanni kosii Valpuria, ja saa aina rukkaset.

Rikkosiipi on varis, jonka siipi on revennyt. Rikkosiipi on Ilkeä varis, joka yrittää kostaa Onnimannille sitä, kun Onnimanni heitti hänet ulos eläinsairaalaan. Lopussa kuitenkin Rikkosiipi pyytelee anteeksi omaa ilkeyttään ja niin heistä tulee ystäviä.

7.4 “Leenan sininen päivä” (1975)

Leenan sininen päivä on soma todellisuuspohjainen kotikertomus maalaistalon piiristä, Saimaan saaresta. Tässä kirjassa kirjailija hahmottaa viisivuotiaansa arkitodellisuutta ja käyttää luontevasti maalaisperinteen, runon, huumorin ja karjalaisen puheilmaston tarjoamia keinoja. Leenan kesäinen päivä muuttuu yllättäen vakavaksi, kun hän joutuu hakemaan yksin apua poikivalle lehmälle. (Rantakari 1975, 51).

7.4.1 Leenan tarina

Ensimmäisessä osassa käydään tarkasti läpi, missä viisivuotias Leena perheineen asuu ja ketä perheeseen kuuluu. Leena heräilee omassa vuoteessaan ja kuuntelee aamun ääniä, katselee seiniä ja kattoa nähden niissä mielikuvitushahmoja. Yhtäkkiä hän huomaa, että hänen varpaansa, säärensä, käsivartensa ja niin edelleen ovat heränneet ja päättää nousta vuoteestaan. Leena katselee hetken aikaa itseään peilistä ja alkaa sitten pukea vaatteita päällensä. Samalla kun Leena on valmis, niin ulko-ovi käy ja äiti tulee sisään navetasta puuusylystä kantaen. Äiti on saanut aamutoimet suoritettua navetassa ja saapuu Leenan luo. Hän huolehtii Leenan aamupesun ja sen jälkeen he syövät aamupalan. Yhdessä he pohtivat, jokohan tänään Rillikka - lehmä saa vasikan. Äiti alkaa alustamaan leipätaikinaa ja Leena lähtee ulos.

Leena menee joka aamuiseen tapaansa keinumaan keinuun, joka roikkuu Leenan rakastaman suuren tammen oksassa. Keinuessaan hänellä on tapana tehdä pieniä lauluja.

Kun keinu ei enää jaksa keinua, eikä laulu pysyä hengissä, niin Leena antaa keinun hiljalleen seisahtua. Sen jälkeen hän jututtaa hetken aikaa Söpö kissaa. Tämän jälkeen Leena kävelee rantaan ja laiturille, minne hänellä ei ollut lupaa mennä yksin. Mutta Leenan täytyy käydä katsomassa pelottavaa kasvokiveä, josta Leenan sisko Liisa oli kertonut, että se on nukkuva kivijättiläisten prinsessa.

Kun hän on käynyt katsomassa kasvokiveä hän kävelee vinttikaivon luo ja kurkkii vinttikaivoon ja juttelee vedenpinnassa näkyvän punamyssyisen tytönpään kanssa, kunnes äiti huomaa ikkunasta mitä Leena on tekemässä ja huutaa Leenan sisälle. Leena pääsee auttamaan äitiään hakemalla saunasta vanhan vastan uuninluudaksi. Samalla hän muistelee hämähäkin nähtyään, mitä Liisa oli kertonut hämähäkin tappamisesta. Pirttiin palattuun Leena alkaa kuuntelemaan radiosta Kouluradiota ja keskustelee äidin kanssa äidin kouluajoista. Sen jälkeen Leena hakee oman aapisensa, muutaman pullapalasen ja lähtee pitämään salakoulua Amerikan kylään.

Navettaan saapuessaan Leena tervehtii oppilaitaan ja aloittaa opettamaan navetassa olevia eläimiä. Rillikka lehmällä ei kaikki asiat ole hyvin, ja äiti pyytää Leenaa menemään Mäkelän tädin luo soittamaan eläinlääkärinä paikalle. Leena on erittäin vastahakoinen lähtemään yksin, mutta lähtee kuitenkin äidin kirjoittaman lapun kanssa matkaan. Leenan matka Mäkelän tädin luo tuntuu pitkältä. Matkan aikana Leenaa pelottaa useaan kertaan, onneksi Ami-koira on lähtenyt seuraamaan Leenaa ja siitä Leena saa matkakaverin. Lopulta Leena on perillä kaupalla.

Leena saa asian ilmoitettua Mäkelän tädille, joka sitten soittelee ympäriinsä saadakseen eläinlääkärin kiinni. Mäkelän setä tarjoaa Leenalle pitkän matkan jälkeen limsaa ja pullaa, joita hän sitten hartaudella syökin. Mäkelän tati vie Leenan ja Ami koiran autollaan kotiin. Kotiin evääksi vietävänä Leenalla on limsapullo, jota hän puristaa koko automatkan lujasti rintaansa vasten. Saapuessaan Mäkelän tädin kanssa kotiinsa Leena, äiti ja Mäkelän tati käyvät katsomassa Rillikkaa, mutta eivät osaa auttaa. He menevät tupaan kiehauttamaan kahvit, ja sen jälkeen Mäkelän tati lähtee takaisin kaupalle. Samalla eläinlääkäri saapuukin ja menee äidin kanssa navettaan. Leena miettii menisikö mukaan navettaan, muttei uskalla,

jos vaikka Rillikka kuolee. Leena kiipeää navetan vintille, kaivautuu heiniin ja nukahtaa sinne. Nukkuessaan hän näkee sekamelskaista unta päivän tapahtumista.

Makoisan unen keskeltä Leena herää äidin hätääntyneisiin huutoihin. Leena käy äitinsä kanssa katsomassa Rillikkaa, joka on synnyttänyt Leenan nukkuessa kaksi vasikkaa. Isä tulee töistä kotiin ja Leena kertoo hänelle päivän tapahtumista ihan innoissaan. Sitten alkavatkin jo sisarukset tulla koulusta kotiin ja Kerttu-täti, joten Leenalla riittää kertomista useampaan kertaan. Leena keksii vasikkakaksosille nimet: Rusetti ja Ravatti.

Koko loppupäivän Leena on perheen sankarina. Hän kertoo päivällispöydässä juurta jaksain seikkailunsa. Leena muistaa limsapullonsa, joka jäi vintille ja käy hakemassa sen Liisan kanssa. Sen jälkeen tuvassa alkaa limsakestit Leenan tarjotessa jokaiselle. Myöhemmin äiti ja Kerttu-täti käyvät lypsämässä lehmät ja keskustelevat pojasta, jolle ei kelpaa mikään ruoka. Leena on heidän mukanaan katsomassa vasikkakaksosia ja osallistuu ruokakeskusteluun. Illalla isä istuskelee keinutuolissa sanomalehteä lukien, äiti kutoo, isommat lapset tekevät koululäksyjään ja Leena pohtii miksei hänellä ole koululäksyjä. Iltateen jälkeen Leena kömpii sänkyyn ja miettii, että tämä päivä on ollut ihan sininen päivä.

7.4.2 Lintuniemi

Lintuniemi sijaitsee Saimaassa olevassa isossa saarella nimeltään Lintusaari. Lintusaaren pohjoiskärjessä on pitkä kummallisen muotoinen niemi kuin linnun pää. Tämä niemi on nimeltään Lintuniemi, ja sen loivan mäen töyräällä on talo, jossa Leena ja hänen perheensä asuu.

7.4.3 Leenan perhe

Leena on viisivuotias perheen kuopus. Hän on kova puhumaan. Leenalla on vilkas mielikuvitus, ja tämän vuoksi hän pelkää monia asioita. Hän on myös erittäin touhukas tyttö, joka auttaa äitiään arjen askareissa suurella innolla. Leenan lempiväri on sininen.

Leenan äiti Lintuniemen Sirkka on tarmokas maatalon emäntä, joka hoitaa perheen lehmät, porsaas, lampaat ja kanat. Hän on syntyjään Viipurista. Hän viihtyy hyvin yksinkin, vaikka nauttii myös toistenkin seurasta.

Leenan isä käy kodin ulkopuolella kirkonkylällä töissä, aina siellä missä taloja rakennetaan. Hän on harvasanainen mies, joka istuskelee iltaisin keinutuolissaan tupakkaa poltellen ja sanomalehteä lukien.

Leenalla on kuusi sisarusta; Kake, Rame, Irkku, Piipe, Epa ja Liisa. Kake, Rame ja Irkku käyvät kaupungissa koulussa ja Piipe, Epa ja Liisa käyvät kirkolla koulua. Isommat sisarukset lyövät usein leikkiä Leenan jutuista, ja tämä saa Leenan pahoittamaan mielensä.

Leenan kotona asuu myös Kerttu-täti, joka keittää kaupungin koululla ruokaa. Usein iltaisin hän myös auttaa äitiä navettatöissä.

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Kirjassa Oli ennen Onnimanni esiintyvät maininnat

Kirja Oli ennen Onnimanni sisälsi mainintoja kaikista seitsemästä kasvatustavoiteluokasta. Tavoitteen perässä oleva luku kertoo, kuinka monta kertaa se on esiintynyt kirjassa:

- uskonnollisen kasvatuksen tavoitteet	3
- esteettisen kasvatuksen tavoitteet	24
- eettisen kasvatuksen tavoitteet	32
- emotionaalisen kasvatuksen tavoitteet	36
- fyysisen kasvatuksen tavoitteet	39
- sosiaalisen kasvatuksen tavoitteet	42
- älyllisen kasvatuksen tavoitteet	102
yhteensä	278

Seuraavassa luvussa käyn jokaisen päivähoidon kasvatustavoiteluokan erikseen. Olen maininnut kasvatustavoitteisiin kuuluvat sisällöt ja kuinka monta kertaa niihin liittyviä mainintoja kirjasta löytyy. Samalla tuon esille minkälaisia nämä maininnat ovat, olen myös valinnut muutaman esimerkin kyseisistä tavoiteluokista. Molemmat kirjat olen käsitellyt

erikseen selventääkseni asian hahmottamista. Tutkimustulosten erittelyjen jälkeen teen yhteenvedon molempia kirjoja koskevista tuloksista.

8.1.1 Oli ennen Onnimanni -kirjan tutkimustulosten erittely

Tämä luku käsittelee kunkin tavoitteen erikseen. Kaikkien tavoitteiden kohdalla olen käsitellyt jokaisen tavoitteeseen kuuluvan sisällön ja millä tavoilla se on kirjassa esiintynyt. Olen myös havainnollistanut kutakin tavoitetta kirjasta otetuilla esimerkeillä, jotka vahvistavat analyysiäni.

Uskonnollinen kasvat. Kirja sisälsi yhteensä 3 uskonnolliseen kasvatukseen liittyvää mainintaa. *Juhlapyhien perinnettä* esiintyi 2 kertaa, jouluna ja pääsiäisenä. Jouluna kerrottiin Pyhää Sanomaa. Pääsiäisestä kerrottiin, että se on huhtikuussa ja kuinka silloin kaikki syksyllä kuollut herää henkiin. *Mahdollisuus hiljentyä* esiintyi 1 kerran, kun hiljennettiin joulun sanan kuunteluun.

“Jo riittää leikki. Iloa ja naurua ei maailmassa milloinkaan ole liikaa, mutta hiljentykäämme hetkeksi kuuntelemaan joulun pyhää sanomaa. Ja harvaksen ja hartaana Sylvester-tonttu saneli pienille kuulijoilleen joulun evankeliumin.”
(Kurenniemi 1953, 129.)

Samalla kun kerrottiin joulusta, annettiin myös tietoa jouluun kuuluvista tavoista (esimerkiksi joulusauna), joten tämä liittyi myös älylliseen kasvatukseen.

Uskonnollinen kasvat:

- hiljentyä	1
- erilaisten katsomustapojen hyväksymisen oppiminen	0
- juhlapyhien perinne	2
yhteensä	3

Esteettinen kasvatus. Esteettiseen kasvatukseen liittyviä tilanteita kirja sisälsi yhteensä 24 kertaa. *Luonnonkauneuden havaitsemista ja luonnonsuojelua* esiintyi yhteensä 15 kertaa. Kirjassa esiteltiin luontoa, kerrottiin sen kauneudesta ja kuvailtiin ympäristöä ja metsää hyvin elävästi. Samoin eläimiä, kasveja, vuorokauden aikoja ja vuodenaikoja kuvailtiin värikkäästi.

“Lehdokin tuoksu, jonka Onnimanni oli tuntenut jo kotipihalla, tuntui jälleen voimakkaana. Onnimanni kiiruhti askeleitaan siihen suuntaan, mistä tuoksu tuli. Hetken kuluttua hän vaaleiden koivujen ja tummarunkoisten leppien keskellä näki kukan, joka loisti kuin kalpea lyhty hämärässä yössä. Se oli valkolehdokki, kukka, joka on yhtä kalpea kuin Pohjolan kesä, hento ja hauras kuin lumihiutale, mutta sen tuoksussa on jotakin melkein etelämaisen huumaavaa. Ja tropiikin hehkuvien orkideojen pohjoinen sisar se onkin, juuri hennossa kalpeudessaan niin ihastuttava.” (Kurenniemi 1953, 46 - 47.)

“Hevosenkäharjanteen keskelle muodostui kaunis, pyöreä aukeama, jolla kasvoi harvassa valkorunkoisia koivuja ja suuri tuuhealatvainen haapa. Niiden välissä oli muutamia hyvin sammaleisia kiviä, joiden lomissa ja päälläkin kasvoi matalana pensaikkona hentoa, punertavaa nurmiruusua. Metsätähtiä, tädykkeitä, oravanmarjoja ja talvikkeja kasvoi tiheinä mättäinä ruusujen lomissa. Aurinko paistoi hyvin matalalta, ja sen vinot säteet saivat koivunrungot punertumaan ja kukkien terälehdet loistamaan läpikuultavina. Pajulintu lauloi hyvin hiljaa jossakin aivan lähellä, ja haapa helisi hausvasti. Paikka oli viehättävä.” (Kurenniemi 1953, 25.)

Mielikuvitusta rikastuttavia piirteitä löytyi varsinaisesti 9, mutta koko kirja itsessään rikastuttaa lapsen mielikuvitusta ja niinpä luonnonkauneuden havaitsemisen ja mielikuvituksen rikastuttamisen välille on vaikea vetää selvää rajaa. Juuri mielikuvitukseen vetoavia tilanteita kirjassa oli kun Onnimanni kertoi tarinaa auringosta, saunan löylyjen kuvailua sekä Valpuri-keijun kuvaus.

“Kun Onnimanni eräänä päivänä jälleen oli luistelemassa, hän näki luoteesta nousevan raskaan, tummanharmaan pilven. Oli kuin suunnaton, harmaa jättiläinen

olisi siellä nostanut valtavan päänsä ja hartiansa esiin kaukametsän takaa. Se ojensi käsivarsiaan kuin venytellen unesta herättyään, sen pitkät hiukset ja parta hulmahtivat tuuleen ja sen mustansininen viitta avautui kuin purje. Se nousi yhä ylemmäs ja ylemmäs, kunnes pian peitti koko taivaan mahtavalla hahmollaan...se oli Talvi.” (Kurenniemi 1953, 105.)

“-Aurinko on suuri, kultahöyheninen lintu, hän alkoi. - Joka päivä se lentää halki sinisen taivaan ja sen välkkyvien siipien leyhähdys on suloinen. Ja illan tullen se lentää Lännen Siniseen Metsään. - Osaako se laulaa? Kysyi Sisi jännittyneenä. - Kyllä se osaa, Onnimanni vastasi. - Minä en ole koskaan kuullut sen laulavan, sanoi Sam epäilevän näköisenä. - Se lentää niin korkealla, ettei sen laulu kuulu tänne asti, selitti Onnimanni. - Vain se, jolla on hyvin herkkä kuulo ja on itse aivan hiljainen, voi kuulla sen laulun. - Mistä sitten voi tietää Aurinkolinnun laulavan? Penäsi Sam edelleen. - Sen voi nähdä, Onnimanni selitti. - Sieltä korkealta laulu putoaa alas maan päälle ja särkyy tuhansiksi sirpaleiksi. Ja jokainen sirpale loistaa ja kimaltelee järven aalloilla, kastepisaroidessa, puiden lehvillä, Sisin kiiltävällä suomupanssarilla ja Samin kostealla iholla. (Kurenniemi 1953, 97 - 98.)

Yhteneväisyyksiä oli myös älylliseen kasvatukseen, kun esimerkiksi kuvailtiin vuodenaikojaa, luontoa ja sen kasveja ja eläimiä.

“Mutta rantahaavikossa lauloi kultarinta. Pitkät säveljuoksutukset solisivat helmeilevänä ryöppynä, kuin olisi kirkkaita jalokiviä kaadettu suuresta vakkasesta yli koko metsän. Oli tyyntä. Puut kaikki seisoivat hiljaa ja kuuntelivat, vain haapa joskus huoahhti ihastuksesta. Kielon tuoksu ui lämpimässä ilmavirrassa koivikkomäeltä, ja oravanmarjan hieno lemu vastasi ujosti siihen.” (Kurenniemi 1953, 42 - 43.)

Esteettinen kasvatus:

- mielikuvituksen rikastuttaminen	9
- luonnon kauneuden havaitseminen ja luonnonsuojeleminen	15
yhteensä	24

Eettinen kasvatus. Eettisen kasvatuksen sisältäviä mainintoja löytyi 32 kertaa. *Rakkautta ja vastuuta ihmisistä, luonnosta ja ympäristöstä* esiintyi 16 kertaa. Varsinkin Onnimanni kantoi paljon vastuuta, se huolehti eläimistä talvella, kun he nukkuivat talviuntaan. Onnimanni huolehti myös muidenkin eläinten turvallisuudesta. Myös muut metsän eläimet kantoivat huolta ja vastuuta toisistaan. Eläimet rakastivat toisiaan, Onnimannia ja kotiseutuaan. Onnimanni rakasti elämää, kaikkia eläimiä ja luontoa, ja koko hänen mökkinsä oli rakkauden tyyssija.

“Kiuru nousi korkealle ilmaan huimaavaan korkeuteen. Sieltä se katseli alas tuttua, rakasta syntymäseutua. Se lauloi talvisen ikävänsä ja kaipauksensa, se lauloi kotiinsaapumisen riemun..” (Kurenniemi 1953, 136.)

“Onnimanni oli syvästi huolissaan. Tällainen talvi ei tiennyt hyvää. Maa jäättyi syvältä, koska lämmittävä lumivaippa sen päällä oli liian ohut. Miten mahtoi käydä kaikkien niiden poloisten, jotka pakenivat tappavaa talvea Unen petolliseen maahan. Sillä uni oli petollinen pakopaikka. Moni nukkuja ei heräisi enää milloinkaan. Pikku ystävänsä Sisin makuupaikan Onnimanni saattoi peitellä lehdillä ja oksilla ja lapioida lunta sen päälle, mutta oli paljon muita. Oli siilit, lepakot, sammakot, käärmeet. Karhuja ei näillä main ollut, mutta Hukkakorvessa asui Mäyrä. Ja tuhannet hyönteiskotelot ja toukat, miten kaikkien niiden kävisi?” (Kurenniemi 1953, 113.)

Anteeksi pyytäminen esiintyi kerran, kun varis Rikkosiipi pyysi Onnimannilta anteeksi ja *anteeksi anto* esiintyi kerran, kun Onnimanni antoi Rikkosiivelle anteeksi.

Emotionaalinen kasvatus. Emotionaalisen kasvatukseen liittyviä tilanteita sisältyi yhteensä 36 kertaa. *Myönteisten tunteiden ja ilon kokemista sekä hyväksyntää* esiintyi 4 kertaa ja ne ilmenivät rakkautena elämää kohtaan ja Onnimannin mökissä olevana rauhana.

“Mutta Sam oli nuori ja kokematon. Koskaan ennen elämässään se ei ollut nähnyt mitään niin viehättävää kuin tuo kainonnäköinen sammakkoneito. Se tuijotti ja tuijotti sitä, niin että, silmät olivat pullistua päästä ja ennen kuin huomasikaan oli sen kurkusta päässyt samanlainen kurnutus kuin muidenkin ja hetken kuluttua se lauloi haltioituneena oodiaan keväälle ja rakkaudelle.” (Kurenniemi 1953, 143.)

Tunteiden ilmaisemista esiintyi 32 kertaa. Tunteet vaihtelivat surusta ja murheesta riemuun ja iloon, vihasta ja suuttumuksesta rakkauteen. Ujous ja loukkaantuminen esiintyivät myös kirjassa. Tunteet ilmenivät alakuloisuutena, itkuna, lauluna ja viheltelynä.

“Katsos, minä olen hyvin pieni sammakko vielä, Sam sanoi. Enkä minä tiedä kovinkaan paljon asioita. Mutta jos on totta, että kaikki osaavat itkeä, niin silloin olen maailman onnellisin sammakko. Ja riemuissaan Sam hypähti niin, että löi päänsä matalaan kattoon.” (Kurenniemi 1953, 11.)

“Tavallisesti niin lempeä ja ystävällinen Onnimanni oli nyt kamala nähdä. Hän oli aivan kalpea ja hänen silmänsä leimusivat. Hän tarttui räpistelevään ja kirkuvaan variksenpoikaan ja ravisti sitä niin paljon kuin jaksoi. - Mitä sinä kurja olet uskaltanut tehdä? hän jyrisi.” (Kurenniemi 1953, 54.)

Tunteiden ilmaisun ja myönteisten tunteiden välillä oli myös yhteneväisyyksiä, esimerkiksi rakkaus.

Emotionaalinen kasvatus

- myönteisten tunteiden ja ilon kokeminen sekä hyväksyntä	4
- tunteiden ilmaiseminen	32
yhteensä	36

Fyysinen kasvatus. Fyysiseen kasvatukseen kuuluvia tilanteita esiintyi yhteensä 39 kertaa. *Terveystä huolehtimista* ilmeni 14 kertaa. Onnimanni oli ottanut elämäntehtäväkseen huolehtia metsän asukkien terveydestä omassa sairaalassaan. Hän hoivasi ja paransi, sitoi, lääkitsi, pesi ja voiteli. *Omaan terveyteen* liittyviä perusasioita esiintyi 2 kertaa.

“Näin hauskaa leikkiä se ei ollut koskaan ennen leikkinyt. Se ei edes huomannut, että sen pienet varpaat tulivat yhä punaisemmiksi ja punaisemmiksi ja pieni siimahäntä tuli melkein siniseksi, niin että Onnimannin täytyi vihdoin hakea se sisälle lämmittelemään ja juomaan lämmintä minttuteetä vilustumisen varalle.”
(Kurenniemi 1953, 111.)

“ - Heh, Onnimanni! se huudahti. - Mikäs, hyväähän minulle kuuluu. - Onko kylmä liikaa hätyytellyt? - Eipä tuo vielä. Vastahan nyt on alkutalvi, ei tässä vielä hätää ole. Kun ei vain lunta enempää tulisi, eipä olisi ruoastakaan niukkaa. - Kyllä vielä tulee luntakin, Onnimanni sanoi. -- Syö nyt järkevästi, Jussi-kulta, jätä haavan-kuoret siksi, kun et enää saa lumen alta ruohonhelpeitä. - Ohhoh, onhan niitä omenapuitakin, Jussi nauroi vilkuttaen pitkällä korvallaan taloon päin. - Pysy pois sieltä, Onnimanni varoitti. -Etpä tiedäkään, milloin on pääsi silmukassa tai koira jäljilläsi.” (Kurenniemi 1953, 119.)

Toisten auttamista ja työtehtäviä esiintyi 23 kertaa. Eläimet auttoivat toisiaan ja Onnimannia (muun muassa myyrä rakensi Onnimannille kellarin) lääkekasvien keräämisessä, mökin siivoamisessa, väsynyttä matkalaista kannettiin ja hänestä huolehdittiin kaikin puolin. Onnimanni auttoi talviunilla olijoita ja hädässä olevat pelastettiin mahdollisuuksien mukaan. Onnimannin huolehtiessa eläinten terveydestä, hän samalla myös auttoi ja otti heidät huomioon. Sillä on yhteneväisyyttä sosiaalisen kasvatuksen tavoitteisiin, toisten huomioonottamiseen.

“Kaikki paloivat halusta saada auttaa, ja jokaisella oli jotakin tuomista uuden kodin tarpeiksi. Oravat ja jänikset toivat puutavaraa, siili lahjoitti lujimmat piikkinsä nauloiksi ja linnut toivat höyheniään patjoja ja tyynyjä varten. Tikka

tekivät yhteistyötä ja kantoivat samalla vastuuta ryhmästään, muun muassa hämähäkit kutoivat yhteistyössä verkon Onnimannin kuljettamiseksi ja samalla ne olivat vastuussa Onnimannin turvallisuudesta ja pelastumisesta. Eläimet ottivat toisiaan huomioon, esimerkiksi kyy ei koskenut Sisiin ja Samiin, koska ne olivat Onnimannin ystäviä. Onnimanni suojeli, auttoi ja ohjasi pois vaaroista. Koko kirja oli esitys eläinten yhteistyön voimasta, olipa sitten kyseessä Rikkosiiven karkottaminen, juhannuskokon rakentaminen tai Onnimannin talvivarastojen keruu. Vastuu ja yhteistyö kulkivat usein käsikädessä.

“Onnimannilla oli paljon auttajia. Taivas aivan pimeni lintujen paljoudesta, jotka kiirehtivät rosvon jälkeen. Siivet suhisivat, vihaiset huudot täyttivät ilman ja jo saavuttivat ensimmäiset Rikkosiiven, joka muutenkin huonona lentäjänä nyt taakkansa kanssa ja myrskytuulen heittelemänä vain vaivoin pääsi eteenpäin. Iskuja satoi sen niskaan, ja vihdoin se oli saanut tarpeekseen. Oman henkensä pelastamiseksi sen oli päästettävä saaliinsa. Se avasi leukansa ja päästi Onnimannin putoamaan.” (Kurenniemi 1953, 175 - 176.)

“Kaikki, ketkä vain kynnelle kykenivät, liian pieniä linnunpoikia ja hautovia emoja lukuun ottamatta olivat kerääntyneet kokkopaikalle. Jokainen raahasi mukanaan kortta, risua tai oksankarahkaa kokkotarpeiksi, kukin voimiensa mukaan. Ja komea kokko siitä kasvoikin.” (Kurenniemi 1953, 189.)

Turvallisia ja lämpimiä ihmissuhteita esiintyi 11 kertaa. Kaikki eläimet rakastivat Onnimannia ja Onnimanni heitä. Keväällä linnut tekivät kotipesiä ja perustivat perheen, puhumattakaan hiiristä, sammakoista ja sisiliskoista. Kaikkien välit olivat ystävälliset ja turvalliset, jokaiseen saattoi luottaa.

“Pikku käpylintupari, joka juuri oli mennyt kihloihin, oli myös saapunut viettämään Onnimannin luo joulua, koska heillä ei ollut vielä omaa kotia. Sulhanen tiilenpu-naisessa ja morsian kellertävässä puvussaan, nokat samasti ristissä, ne olivat sieviä kuin pienet papukaijat. Ne olivat hyvin onnellisia ja morsian aloitti aina puheensa: “Sulhaseni on sitä mieltä...” ja “Sulhaseni ja minä olemme ajatelleet...” ja

“Sulhaseni sanoi niin ja niin...” Ja sitten se aina punastui hyvin viehättävästi. Ne olivat hyvin nuoria ja hyvin rakastuneita.” (Kurenniemi 1953, 125.)

“- Onnimanni, Onnimanni, Ruusunuppu on kadonnut, Ruusunnuppu on kadonnut! Sisi ja Sam eivät voineet olla purskahtamatta nauruun, ja Onnimanninkin täytyi vetää suunsa hymyyn, vaikka hän kyllä hyvin tiesi, ettei etanoille saanut koskaan nauraa. - Katsohan, Ruusunnuppu on minun sylissäni ja täysin turvassa, Onnimanni sanoi hymyillen.” (Kurenniemi 1953, 94.)

Sosiaalinen kasvatus:

- vastuullisuus ryhmän jäsenenä	8
- turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet	11
- yhteistyö ja toisten huomioonottaminen	23
yhteensä	42

Älyllinen kasvatus. *Luontoon ja ympäristöön perehdyttämistä ja tiedon antamista esiintyi 102 kertaa. Kirjassa kerrottiin paljon luonnosta, metsän eläimistä ja kasveista. Kerrottiin eläinten kehittymisestä, siitä mitä ne söivät ja niiden elämästä, muuttolinnuista ja vuodenajoista. Kirjassa kerrottiin kasvien lääkitsevästä vaikutuksesta, joulusta ja kaikesta siihen liittyvästä. Annettu tieto yhdistyi kaikkiin muihin kasvatustavoitteisiin.*

“Kevätaamu oli liian ihana nukkua. Outoa rauhattomuutta tuntien Onnimanni lähti hiljalleen vaeltamaan. Hän kulki koukertelevaa polkua pitkin rantaan. Aurinko oli juuri noussut, ja sen vinot säteet saivat koivunrungot punertumaan. Rannalla huusi kuovi pitkään, vihlovan haikeasti. Peippo helähdytti raikkaan laulunsa kuin kristallikellon helinän. Jossakin tapaili leppälintu säveltä ja paarmalintu puhalsi yksinkertaiseen, vaatimattomaan pajupilliinsä. Ja syvempää metsästä kuului kyyhkysen matala, kiihkeä kujerrus.” (Kurenniemi 1953, 144.)

“Ja yhdessä he lähtivät samoilemaan metsää ristiin rastiin. Ja kaikkialla, minne he tulivat, alkoivat linnut laulaa heleämmin, aurinko paistaa kirkkaammin, tuuli henkäillä lauhemmin, sinivuokot tulivat entistä sinisemmiksi ja leskenlehtien kehrät

8.2.1 Leenan sininen päivä -kirjan tutkimustulosten erittely

Tämä luku käsittelee kunkin tavoitteen erikseen. Kaikkien tavoitteiden kohdalla olen käsitellyt jokaisen tavoitteeseen kuuluvan sisällön ja millä tavoilla se on kirjassa esiintynyt. Olen myös havainnollistanut kutakin tavoitetta kirjasta otetuilla esimerkeillä, jotka vahvistavat analyysiäni

Uskonnollinen kasvatus. Kirjassa ei esiintynyt yhtään uskonnolliseen kasvatukseen liittyvää asiaa. Muutaman kerran puhuttiin Jumalasta, mutta suoranaisesti kasvatustavoitteisiin viittaavaa asiaa ei ollut.

Esteettinen kasvatus. Esteettisen kasvatukseen liittyviä tilanteita esiintyi yhteensä 8 kertaa. *Luonnonkauneuden havaitsemista ja luonnonsuojelua* esiintyi yhteensä 4 kertaa. Kirjassa kerrottiin Leenan kodin lähetyvillä olevasta ympäristöstä; metsistä, pelloista, järvestä ja siellä asustelevista eläimistä.

“Oikealla puolen oli kotiniitty, sen takaa näkyi latorannan koivuja ja haapoja ja niiden lomitse sininen järvenselkä, järven takana vastarannan tumma viilu. Vasemmalla puolen avautui suurpelto. Sekin ylty järveen vastakkaisella puolen, mutta järveä ei näkynyt, tiheä koivuviita kasvoi rannassa ja helotti vielä paikoitellen kirkkaan keltaisena.” (Kurenniemi 1975, 60.)

“- Ruuhoo, lehdeksiä ja milloin mitäkin, äiti kertoi. - Ja talvella ne syö vaikka havun oksia jos eivät muuta saa. Ei ne tee pahaa kellekään. - Ai ei, Leena sanoi. - Ei. Mut ihmiset kyl tekee pahaa hirville, äiti sanoi. - Syksyllä ne ampuu niitä. Ja sitten niiden lihaa syödään suurena herkkuna. Mut ei se miun mielestä mitään herkkua ole. - Eihän myö syyä hirvii? Leena kysyi. - Ei myö, äiti vakuutti. - Ei isä raatsis ampuu. Saahaan myö ruokaa muutenkin.” (Kurenniemi 1975, 64.)

Mielikuvitusta rikastuttavia piirteitä löytyi 4, mutta mielestäni koko kirja sinällään rikastuttaa lapsen mielikuvitusta, sillä niin ihanasti kirjailija kuvaa maatilaa elämää ja sen lähiympäristöä, joista monillakaan lapsilla ei ole omakohtaista kokemusta.

“Leenan katse liukuu pitkin seiniä. Tapetin kuviotkin ovat tuttuja ja merkitseviä. Joku näkisi ehkä vain vihreän ja valkoisen kirjavaa ripellöstä, mutta Leenan silmät ovat tarkat. Hän näkee kaikenlaisia lystejä pikku-ukkoja ja leveähameisia tyttöjä ja pörröisiä koiranpentuja. Joskus ne häviävät silmistä pitkäksi aikaa. Mutta sitten katse taas osuu oikealle kohdalle ja siinä ne ovat.” (Kurenniemi 1975, 8.)

“Kasvokivi oli laiturin puolimaissa. Se näkyi tänään ihan selvästi. Kauniit soikeat kasvot, naisen kasvot. Silmät olivat melkein ummessa, nenä oli suora ja lähti otsasta ilman syvennystä, suu oli hieman vino, ikään kuin se puolittain olisi hymyillyt, puolittain ollut surullinen. Leena ei tiennyt, tiesivätkö kasvokivestä muut kuin hän ja Liisa, Liisa sen oli näyttänytkin. - Se on nukkuva kivijättiläisten prinsessa, Liisa oli kertonut salaperäisesti.” (Kurenniemi 1975, 29.)

Esteettinen kasvatus:

- mielikuvituksen rikastuttaminen	4
- luonnon kauneuden havaitseminen ja luonnonsuojeleminen	4
yhteensä	8

Eettinen kasvatus. Eettistä kasvatusta esiintyi yhteensä 20 kertaa. *Rakkautta ja vastuuta ihmisistä, luonnosta ja ympäristöstä* esiintyi 11 kertaa. Leenan äiti kantoi vastuuta perheestään ja eläinten hyvinvoinnista. Leena tunsu vastuuta perheen eläimistä ja äidin mahdollisesta kuolemasta. Äidin tullessa aamulla navetasta, hän kantoi vastuuta siitä, että Leena oli peseytynyt ja syönyt, tällä on yhteneväisyyttä fyysisen kasvatuksen terveydestä huolehtimiseen.

“- Ami Ami, seh, Leena puheli ja taputti Amin selkää. - Mie menen Mäkelään. Tuut sie miun kanssain? - Hau hau, Ami haukahti ja otti johdon kuin itsestään selvänä

asiana. Se juosta jolkutti muutaman metrin edellä ja sen vaaleat karvapöksyt vilkkuivat iloisesti. Se tiesi, mikä sen tehtäviin kuului: pitää huolta Leenasta.” (Kurenniemi 1975, 65.)

“- Jokos sie nousit? äiti sanoi Leenalle. - Jo. Mie jo puinkin. - Niin näyt pukeneen. Pesitkös? - No joo. Äiti kuuli äänestä, että Leena narrasi. Ja näki sen muutenkin. - tules tänne. Äiti otti naulasta pyyhkeen, kastoi sen nurkkaa lämminvesikattilassa ja pyyhki Leenan kasvot. Leena sipristeli silmiään ja muikisteli suutaan. - Älä, sie hankaat miun nenäin pois, hän valitti. - Kasvaa uus ja paremp, äiti sanoi. - Käet kans. Äiti pyyhki kostealla lämpimällä liinalla kumpaisenkin käden ja joka sormen erikseen, sitten hän kuivasi ne pyyhkeen kuivalla päällä.” (Kurenniemi 1975, 14 - 15.)

Anteeksi pyytämistä - ja antamista kirjassa esiintyi kerran, kun äiti kiehautti kahvit Mäkelän tädille, hänen tuodessa Leenan takaisin kotiin

“-Tupa tän näköinen, äiti sanoi anteeksi pyydellen. - Mut enhän mie vierait varronnut, on saanut lentää kuin kipinä navetan ja tuvan väliä, kun tuli tuo leipominenkin. - Mitä sinä, täällähän on niin kuin pitääkin, Mäkelän täti sanoi.” (Kurenniemi 1975, 85.)

Hyvän ja pahan, oikean ja väärän erottamista esiintyi 8 kertaa. Leenan pitäessä koulua eläimille, hän kertoi niille, että koulussa kuiskaaminen on kielletty ja puhua saa vasta kun opettaja on antanut luvan. Oikea ja väärää esiintyi myös silloin, kun Leena kävi katsomassa kasvokiveä ja kurkisteli kaivoon.

“Laiturin lankut olivat leveät ja harmaat, jotkut niistä olivat irrallaan ja lonksuivat. Leena tiesi kyllä, ettei hänellä ollut yksinään lupa mennä laiturille, mutta kasvokiveä täytyi käydä katsomassa. Hän oli hyvin varovainen, katsoi tarkasti ettei astunut irtonaiselle lankulle. Kyllä hän osasi, iso tyttö.” (Kurenniemi 1975, 29.)

“- *Kaivotyttö, tuu tänne!* - *Tuu tänne, kaivotyttö sanoi puolestaan.* - *Tuu miun kans leikkimään!* - *Leikkimään!* - *En mie uskalla, Leena sanoi. Mutta kaivotyttö sanoi haastavasti:* - *Uskalla!* - *Ei äiti lupaa!* - *Lupaa!* *Kaivotyttö vakuutti. Mutta Leena tiesi, ettei se ollut totta.*” (Kurenniemi 1975, 34.)

Eettinen kasvatus:

- anteeksipyyttäminen - ja antaminen	1
- hyvän ja pahan, oikean ja väärän erot	8
- rakkaus ja vastuu ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta	11
yhteensä	20

Emotionaalinen kasvatus. Emotionaaliseen kasvatukseen liittyviä tilanteita kirjassa esiintyi yhteensä 16 kertaa. *Myönteisten tunteiden ja ilon kokemista sekä hyväksyntää* esiintyi 8 kertaa ja ne ilmenivät lähinnä Leenan perheenjäsenten sisäisenä toisten hyväksyntänä.

“-*Oliks siusta hauska saada miut?* - *No niin lystiä kuin ikkää, äiti sanoi ja hymyili Leenalle.* - *Jos ei miuta olis, sie saisit olla ihan yksin, Leena sanoi tyytyväisenä. Tästä asiasta oli puhuttu monta kertaa ennenkin, ja Leena tunsu aina silloin että hän oli tärkeä henkilö.* - *No niin saisin. Oli se hyvä että sie tulit, äiti vakuutti.*” (Kurenniemi 1975, 18 - 19.)

“- *Tiiät sie et mie kävin ihan yksin Mäkeläns ja Mäkelän täti soitti Elmaa ja Kuusimäkee ja Lepokorpee ja vaik mitä!* - *Älä nyt, sie narraat, isä sanoi.* - *Kysy vaik äitilt!* - *Totta se on, äiti sanoi.* - *Eihän täst mitään olis tullut ellei Leena olis olt niin näpsäkkä.* - *Siinä se on oikee isän tyttö, isä sanoi ja nosti Leenan olkapäälleen.*” (Kurenniemi 1975, 96.)

Tunteiden ilmaisemista esiintyi myös 8 kertaa. Leenan päivään mahtui monenlaisia tunteita, kuten pelon, surun, ilon ja vihan tunteet. Tunteet ilmenivät eri perheenjäsenillä erilaisina,

esimerkiksi itkuna, huolestuneisuutena, pelästymisenä, loukkaantumisenä, lauluna ja hellittelynä.

“Ja äiti sanoi Kerttu-tädille, että enää meille ei hevosta hankita, kun tuo luopuminen näyttää käyvän niin kovasti isän luonnolle. Ja Kerttu-täti pyyhki silmiään ja sanoi: - On se tok hyvä et siul on semmoinen luonto ettet sie sure mitään. - Mist sie tiät, mitä mie suren, mut ei ne asiat itkemäl parane, äiti sanoi. Ja sitten myöhemmin, kun kaikki olivat lähteneet, äiti kävi hakemassa Pojun valjaat ja varusteet ja vei ne navetan vinnille semmoiseen nurkkaan, mistä isä ei niitä helpolla huomaisi.” (Kurenniemi 1975, 54 - 55.)

“- Siinä oli hirvi-isä ja hirviemo ja niiden vasa, äiti sanoi. - Syöks ne ihmisiä? Leena kysyi huulet valkoisina. - Ei toki, äiti sanoi. - Miks ne sitten on niin hirveitä? Leena kysyi kuiskaten. Hän ei uskaltanut puhua ääneen. - Eihän ne hirveitä ole, ne on hirviä. Hirvi, hirviä, et sie tajua, äiti koetti selittää. - Mut kyl ne miust näytti hirveilt, Leena sanoi.” (Kurenniemi 1975, 63.)

Emotionaalinen kasvatus:

- myönteisten tunteiden ja ilon kokeminen sekä hyväksyntä	8
- tunteiden ilmaiseminen	8
yhteensä	16

Fyysinen kasvatus. Fyysiseen kasvatukseen kuuluvia tilanteita esiintyi yhteensä 24 kertaa. *Terveydestä huolehtimista* ilmeni 5 kertaa. Kirjassa Leena ja Leenan äiti huolehtivat Rillikka-lehmän terveydestä, että sen synnytys menisi hyvin. Leenan äiti huolehti samalla myös Leenan terveydestä, kuten hänen peseytymisestään ja riittävästä pukeutumisestaan.

“- Mut nyt mie en joua enempää haastamaan, Leena sanoi topakasti. - Mie lähen ulos. - Lähe vaan. Mut älä mää kauas. Ja pane kumisaappaat jalkaan, ja myssy päähän, ettei korvat tule kipeiks.” (Kurenniemi 1975, 19.)

Omaan terveyteen liittyviä perusasioita ilmeni 1 kerran, Leenan ollessa laiturilla katsomassa kasvokiveä.

“Puissa kohahti, keltainen kaislikko kumarsi kuivasti kahisten. Järven yli juoksi viri kuin tumma juova, jota näkymätön käsi siihen piirsi. Tuuli sipaisi Leenan poskea kylmällä kädellään ja Leena huomasi, että hänellä oli vilu. Nopeasti hän kääntyi ja juosta kipaisi saappaat loksuen rantaan ja siitä ylös kohti kotipihaa.”

(Kurenniemi 1975, 31.)

Toisten auttamista ja työtehtäviä esiintyi 18 kertaa. Suurimmaksi osaksi toisen auttaminen ja työtehtävät osuivat Leenan kohdalle, hänen auttaessa äitiään arkiaskareissaan. Myös Leenan äiti, Mäkelän täti, Leenan sisko Liisa ja Ami-koira auttoivat Leenaa hänen tarvitsemisissaan asioissa. Kerttu-täti auttoi äitiä illalla lypsyllä, tällä on yhteneväisyyttä myös sosiaalisen kasvatuksen, vastuullisuus ryhmän jäsenenä.

“- Me taidetaan Leenan kanssa hypätä autoon ja ajaa Lintuniemeen. Katot kauppaan sillä aikaa. Hiljaistahan nyt on. Ja minä toin juuri täyden vehnäjauhosäkin. - Mikäs siinä, Mäkelän setä sanoi. - Lähetkö sinä Leena minun kyydissäni kotiin? Täti kysyi. - Ai autol? Leena kysyi. - Niin autolla. - Lähen mie! Leena vakuutti. Hänen silmänsä alkoivat loistaa. Tästä vasta juhlapäivä tuli! Ensin limsaa ja sitten autokyyti!” (Kurenniemi 1975, 80 - 81.)

“- Hohhoh kuinka ramasee, hän huokasi. - Ei sun tarttis lypsyl käyä, äiti sanoi. - Pitkän päivän jo teet koulus. - No en mie monta kertaa siuta auttele, Kerttu-täti sanoi. - Tiukka päivä se on siullakin ollut. - No eihän noit ulkotöit enää paljon ole, äiti sanoi. - Kaalit on viel maas ja mitä joku lanttu. Pian mie pääsen kutomaan. Mie aattelin laittaa ens viikol maton loimet puihin. Kerkeisit sie milloin auttamaan? - Saanhan mie viikol käyä, Kerttu-täti sanoi.” (Kurenniemi 1975, 109.)

Fyysinen kasvatus:

- oman terveyden perusasiat	1
- terveydestä huolehtiminen	5
- toisten auttaminen ja työtehtävät	18
yhteensä	24

Sosiaalinen kasvatus. Sosiaalista kasvatusta esiintyi 10 kertaa. *Vastuullisuutta ryhmän jäsenenä* esiintyi 4 kertaa. Esimerkiksi Leena kantoi vastuuta Rillikka- lehmästä, tällä on yhteneväisyys fyysisen kasvatuksen, terveydestä huolehtimiseen.

“ - Nyyh nyyh nyyh! Äkkiä Leena tuli ajatelleeksi, että entäs jos Rillikan vasikka syntyy ihan juuri nyt. Hän säikähti niin että sydän rinnassa loiskahti ja säntäsi ulos navetasta niin nopeasti kuin pääsi. - Äiti hoi, Rillikka itkee niin kovast! Sen vasikka taitaa tulla! Äiti oli juuri pannut nousseet leivät uuniin ja siivoili kanansiivellä loppuja jauhoja leivinlaudalta. - Älä ihmeessä, hän sanoi. Hätäisesti hän sieppasi navettatakin eteisen naulasta ylleen, saappaita hän ei malttanut vetää jalkaansa vaan juoksi pihan yli kotitossuissaan.” (Kurenniemi 1975, 55.)

Yhteistyötä ja toisten huomioonottamista esiintyi 3 kertaa. Leenan antaessa kanoille pullanmuruja, hän yritti samalla opettaa heille miten pieninkin kana pitää ottaa huomioon. Rillikka- lehmän ollessa kipeä äiti ja Leena tekivät yhteistyötä, Leenan mennessä kaupalle avun hakuun ja äidin jäädessä katsomaan lehmää. Tällä on yhteneväisyys myös fyysiseen kasvatukseen, toisten auttamiseen.

“ - Annat sie miullekin? Liisa kysyi. - Mie annan kaikille, Leena sanoi. Tuvassa alkoivat oikeat limsakestit, Leena tahtoi tarjota jokaiselle, hänellä oli niin hyvä mieli. Eihän siitä riittänyt kuin kulauksen verran kullekin, mutta juhlalliselta se tuntui. (Kurenniemi 1975, 103.)

“Kanat pyörivät murujen ympärillä yhtenä rykelmänä, astuivat toistensa varpaille ja jokainen koetti etuilla minkä kerkisi, kukko varsinkin. Kaikkein pienin ruppana, jolla oli takapuoli melkein paljas, ei saanut mitään. Leena koetti heittää sille

syryjään, mutta aina oli joku isompi kana sieppaamassa sen. - Hyi kun te olette tuhmia pienemmällemme, Leena torui. - Etteks te osaa ollenkaan olla kohteliaita? Enempää mie en teille anna!” (Kurenniemi 1975, 53.)

Turvallisia ja lämpimiä ihmissuhteita ilmeni 3 kertaa. Kaikilla Leenan perheenjäsenillä oli turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, vaikka niitä ei kirjassa erikseen mainittu, mutta heidän puheistaan ja teoistaan se välittyi mielestäni erinomaisesti.

“- Ei myö ikinä olla juteltu tarpeeks, Leena sanoi. - En mie ainakaan. - No juttele sie vähän aikaa, mie kuuntelen. - Nii - et - tänään oli sit tiukka päivä. - Tais totta ollakkii, äiti vastasi. - Onks ihan totta, että mie olen tärkeä? - No niin tärkeä kuin ikkää, äiti vastasi. - Mut kyl sie ole kans, Leena sanoi. - Maaailman tärkeemp.” (Kurenniemi 1975, 113.)

Sosiaalinen kasvatus:

- vastuullisuus ryhmän jäsenenä	4
- turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet	3
- yhteistyö ja toisten huomioonottaminen	3
yhteensä	10

Älyllinen kasvatus. *Luontoon ja ympäristöön perehdyttämistä ja tiedon antamista esiintyi 18 kertaa. Kirjassa kerrottiin Leenan kodin lähellä olevasta metsästä; sen puista, järvessä olevista kaloista, kotieläimistä, siitä mistä lapset tulee, sodasta, syksystä, koulunkäynnistä ja navettatöistä.*

“Leena katsoi. Keskellä Turpeikon peltoa seisoi kaksi tummanharmaata, valtavan isoa eläintä. Ne olivat melkein kuin hevosia, mutta hevosia ne eivät olleet. Niillä oli kummallisen muotoinen lyhyt ruumis ja pitkät hoikat jalat. Ja kun hevosilla oli harja, näillä oli niska kumman kyttyrässä ja leuan alla rinnassa pitkä parta. Ja toisella oli päässä kaksi mahtavan leveää ja monihaaraista sarvea. Leena ihan jäykistyi pelästyksestä. - Hirviä, äiti kuiskasi.” (Kurenniemi 1975, 63.)

“Äläpäs, tuossahan kökötti vielä ilmielävä hämähäkkikin, se ei ollut pakkasista tietääkseenkään. Hämähäkillä oli herneen kokoinen pallomainen ruumis ja siinä merkillinen ristin muotoinen koriste. Jalat olivat pitkät ja nivelikkäät. Leena tiesi, että hämähäkki syö kärpäsiä ja itikoita ja kukaties vaikka perhosia, jos vain saa kiinni, pyydystää niitä verkolla niin kuin isä kaloja. (Kurenniemi 1975, 37.)

“Oletko koskaan katsellut Suomen karttaa? Näet siitä, että kaakkoisosassa on suuri järvi. Sen nimi on Saimaa. Saimaa on hyvin merkillinen järvi. Siinä on suuria selkiä, laajoja kuin meren ulappa, niin että aina ei voi erottaa edes vastarantaa, vaan taivas näyttää yhtyvän veden pintaan. Saimaassa on myös suunnaton määrä saaria. Ehkä joku on ne joskus laskenut, minä en ole, mutta luulen että niitä on tuhansia. Niin että kun Suomea sanotaan tuhansien järvien maaksi, sitä voitaisiin myös sanoa satojen tuhansien saarien maaksi.” (Kurenniemi 1975, 5.)

Älyllinen kasvatust:

- luontoon ja ympäristöön perehdyttäminen	
ja tiedon antaminen	18
yhteensä	18

8.3 Tulosten arviointia

Uskonnolliseen kasvatukseen liittyviä mainintoja ilmeni molemmissa kirjoissa vähiten, Oli ennen Onnimanni- kirjassa sitä esiintyi kolme kertaa. *Juhlapyhien perinteeseen* liittyviä mainintoja kaksi kertaa ja *hiljentymisen mahdollisuuteen* liittyviä mainintoja kerran. Leenan sininen päivä-kirjasta ei löytynyt yhtään uskonnolliseen kasvatukseen kuuluvaa mainintaa.

Esteettiseen kasvatukseen kuuluvia mainintoja löytyi molemmista kirjoista toiseksi vähiten, Oli ennen Onnimanni - kirjasta niitä löytyi 24 mainintaa ja Leenan sininen päivä - kirjasta

8 mainintaa. Nämä maininnat jakautuivat Oli ennen Onnimanni - kirjassa näin: *luonnonkauneuden havaitsemista ja luonnonsuojelua* esiintyi 15 kertaa ja *mielikuvituksen rikastuttamista* 9 kertaa. Leenan sininen päivä - kirjassa nämä luvut jakautuivat tasan eli molemmista löytyi 4 mainintaa. Kuten jo aikaisemmassa luvussa mainitsin, niin Oli ennen Onnimanni - kirja itsessään on varsin mielikuvitusta rikastuttava teos.

Näiden kasvatustavoiteluokkien jälkeen kirjoista ei löydy yhteneväisyyksiä verrattaessa siihen, kuinka paljon mainintoja kustakin kasvatustavoitteesta löytyy, joten käyn loput läpi aikaisemmissa luvuissa esiintyvän järjestyksen mukaan.

Eettisen kasvatuksen tavoitteisiin kuuluvia mainintoja löytyi Oli ennen Onnimanni - kirjassa kolmanneksi vähiten, kun taas Leenan sininen päivä - kirjassa niitä löytyi toiseksi eniten. Oli ennen Onnimanni - kirjassa näitä mainintoja oli 32 kertaa, ja ne jakautuivat eri alueiden kesken näin: *rakkautta ja vastuuta ihmisistä, luonnosta ja ympäristöstä* esiintyi 16 kertaa, *anteeksipyyttämistä ja - antoa* esiintyi molempia kerran sekä *hyvän ja pahan, oikean ja väärän erottamista* 14 kertaa. Leenan sininen päivä- kirjassa mainintoja eettisestä kasvatuksesta löytyi 20 kertaa, ja ne jakautuivat alueittain näin: *rakkaus ja vastuu ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta* 11 kertaa, *anteeksipyyttäminen - ja antaminen* kerran sekä *hyvän ja pahan, oikean ja väärän erottaminen* 8 kertaa.

Emotionaalisen kasvatuksen tavoitteisiin liittyviä mainintoja löytyi Oli ennen Onnimanni- kirjassa 36 kappaletta ja Leenan sininen päivä - kirjassa 16 kappaletta. *Myönteisten tunteiden ja ilon kokemista sekä hyväksyntää* esiintyi 4 kertaa ja *tunteiden ilmaisemista* 32 kertaa Oli ennen Onnimanni - kirjassa. Leenan sininen päivä - kirjassa nämä jakaantuivat tasan eli *myönteisiä tunteita ja ilon kokemista sekä hyväksyntää* esiintyi 8 kertaa ja *tunteiden ilmaisemista* 8 kertaa.

Fyysisen kasvatuksen tavoitteita esiintyi 39 kertaa Oli ennen Onnimanni - kirjassa ja Leenan sininen päivä - kirjassa 24 kertaa. Oli ennen Onnimanni - kirjassa *omaan terveyteen liittyvistä perusasioista* löytyi 2 mainintaa, *terveydestä huolehtimisesta* 14 mainintaa ja *toisten auttamisesta ja työtehtävistä* 23 mainintaa. Vastaavat luvut Leenan sininen päivä - kirjassa ovat *oman terveyden perusasiat* 1 maininta, *terveydestä huolehtiminen* 5 mainintaa

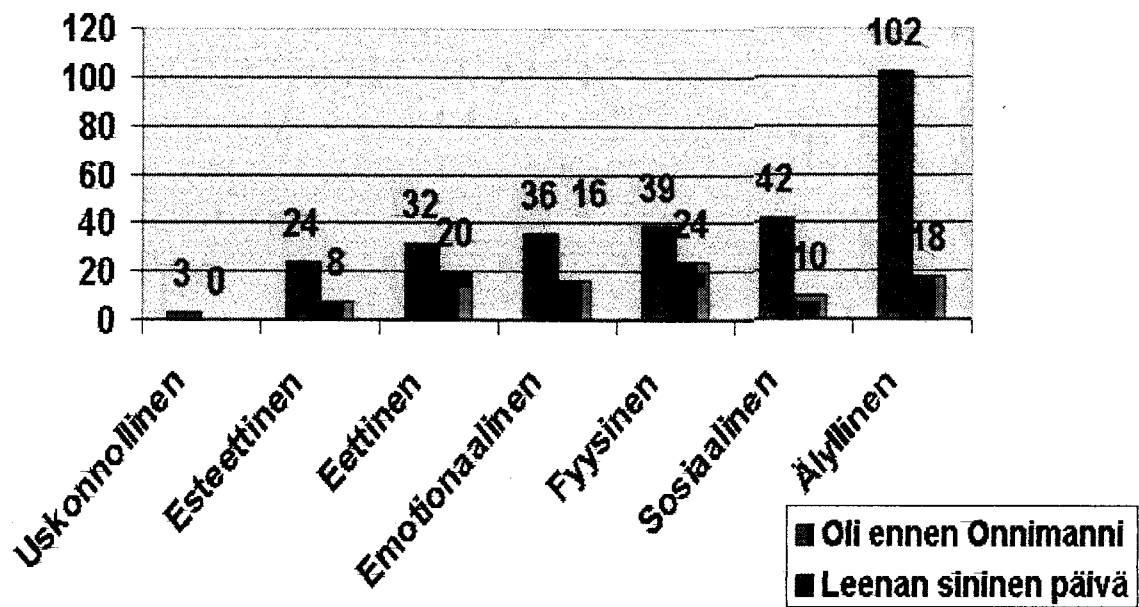
ja *toisten auttamista ja työtehtäviä* 18 mainintaa. Leenan sininen päivä -kirjasta fyysiseen kasvatukseen liittyviä mainintoja esiintyi eniten.

Sosiaalisen kasvatuksen tavoitteita esiintyi Oli ennen Onnimanni - kirjassa 42 kertaa ja Leenan sininen päivä - kirjassa 10 kertaa. Nämä jakaantuivat sisältöalueittain seuraavasti Oli ennen Onnimanni- kirjassa: *vastuullisuus ryhmän jäsenenä* 8 kertaa, *turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet* 11 kertaa ja *yhteistyö ja toisten huomioonottaminen* 23 kertaa. Leenan sininen päivä- kirjassa nämä vastaavat luvut ovat *vastuullisuus ryhmän jäsenenä* 4 mainintaa, *turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet* 3 mainintaa ja *yhteistyö ja toisten huomioonottaminen* 3 mainintaa.

Älyllisen kasvatuksen tavoitteisiin kuuluvia mainintoja esiintyi Oli ennen Onnimanni - kirjassa ylivoimaisesti eniten eli 102 mainintaa ja Leenan sininen päivä - kirjassa 18 mainintaa.

Seuraavassa taulukossa olen havainnollistanut pylväsdiagrammin avulla molempien kirjojen kasvatustavoitteisiin liittyvien mainintojen esiintymisen lukumäärittäin. Oli ennen Onnimanni -kirjan olen merkinnyt sinisellä värillä ja Leenan sininen päivä -kirjan punaisella värillä. Kuten taulukosta näkyy, niin Oli ennen Onnimanni -kirjassa näitä kasvatustavoitteisiin liittyviä mainintoja on jokaisessa kasvatustavoiteluokassa enemmän kuin Leenan sininen päivä -kirjassa. Suurin ero löytyy älyllisen kasvatuksen puolelta ja pienin ero uskonnollisen kasvatuksen puolelta.. Muissa kasvatustavoiteluokissa erot ovat tasaisempia. Tämän perusteella Oli ennen Onnimanni -kirja palvelisi paremmin päivähoitolle asetettujen kasvatustavoitteiden tukemisessa.

Taulukko1 Kasvatustavoitteet kirjassa

9 POHDINTA

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää millaisia mainintoja Marjatta Kurenniemen teokset Oli ennen Onnimanni ja Leenan sininen päivä sisältävät niin, että kirjojen voi arvioida edistävän päivähoidon kasvatustavoitteiden toteutumista. Samalla esittelin kirjoista lainatuin esimerkein millaisia nämä maininnat ovat kyseisissä kirjoissa.

Tutkimusaineistoni valinta Kurenniemen laajasta tuotannosta ei ollut helppo. Jatkaessani opiskelijakaverini kanssa tehtyä proseminaari - työtä: Onnimanni kasvatustavoitteiden lähettiläs, miten päivähoiton kasvatustavoitteet näkyvät Marjatta Kurenniemen kirjassa Oli ennen Onnimanni, toinen teos oli jo siis valmiiksi valittuna. Toista teosta mietin pitkään, kunnes päädyin valitsemaan Leenan sininen päivä -kirjan. Tämän kirjan valinnassa vaikutti sen realistisuuteen perustuva tarina, teoksen käyttö päiväkodissa sekä lapsille useinkin vieras ja outo asia; maatilan elämä.

Analyysiä aloittaessani tein luokitusrunгон, johon merkitsin päivähoiton kasvatustavoitteet sisältöineen. Tämän lisäksi tein jokaisesta tavoitteesta oman kortin, joihin sitten merkitsin kirjoja lukiessani kaikki ne asiat, jotka liittyivät kasvatustavoitteisiin. Mukaan liitin mahdolliset esimerkit, joita tarvitsisin esitellessäni tutkimustuloksiani.

Kasvatustavoitteet löytyivät kirjoista melko helposti. Oli ennen Onnimanni -kirjasta analysointi oli jo valmiina proseminaari - työstäni, mutta siitä huolimatta luin kirjan

useampaan kertaan läpi ja varmistin näin aikaisemman analysoinnin luotettavuuden. Myös Leenan sininen päivä -kirjaa luin moneen kertaan ja tarkistin ettei mikään asia vain jäisi huomioimatta, samalla pystyin varmistamaan tutkimuksen luotettavuuden. Jotkut asiat kuuluivat kahteen tai useampaan tavoitteeseen ja niiden sisältöön. Toisista oli vaikea päättää, mihin tavoitteen sisältöalueeseen kuuluu. Tästä esimerkkinä Oli ennen Onnimanni-kirjasta sosiaaliseen kasvatukseen kuuluva tilanne, kun Onnimanni huolehti talviunta nukkuvista eläimistä. Pohdin kuuluuko se vastuullisuuteen ryhmässä vai toisten huomioonottamiseen. Laitoin sen kuuluvaksi molempiin, koska samalla kun Onnimanni otti huomioon eläinten tarpeet, hän tunsikin myös vastuuta niiden turvallisuudesta.

Uskonnollista kasvatusta katsoin ja tulkitsin kristillisen uskon näkökulmasta. Joten joulukuun ja siihen kuuluvat perinteet olen tulkinnut oman uskoni kautta, eikä tulkinta palvele näin ollen monikulttuurisia lapsia päivähoidossa. Monikulttuurisuutta ei ole myöskään huomioitu päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietinnössä, joka on tehty jo 1980.

Analyysiä tehdessäni havaitsin, että molemmat kirjat lisäävät mielikuvia ja rikastuttavat mielikuvitusta. Oli ennen Onnimanni -kirjassa pelkkä Onnimannin olemus on rakkautta ja hyvyyttä huokuva, ja koko hänen sairaalansa toteuttaa fyysisen kasvatuksen tavoitetta (terveydestä huolehtiminen ja oman terveyden perusasiat). Myös Leenan sininen päivä -kirjassa fyysisen kasvatuksen tavoitealueet ovat vahvasti esillä, Leenan äidin huolehtiessa perheensä ja maatilan eläinten hyvinvoinnista.

Esitellessäni teoriaosassa satujen merkitystä lapsille, satujen kerrottiin lisäävän lapsen mielikuvitusta, opettavan syyn ja seurauksen johdonmukaisuutta, tunnistamaan hyvän ja pahan, oikean ja väärän ja niiden keskinäiset suhteet ja erot. Analysoidessani huomasin, että kerrottu pitää paikkansa, sillä kirjasta Oli ennen Onnimanni löytyi 9 ja kirjasta Leenan sininen päivä 4 mielikuvitusta rikastuttavaa tapahtumaa. Hyvää ja pahaa, oikeaa ja väärää selvittäviä tilanteita löytyi Oli ennen Onnimanni -kirjasta 14 kertaa ja Leenan sininen päivä -kirjasta 8 kertaa.

Teoriaosuudessa esittelin myös kirjan merkitystä lapsen kehityksessä, ja sen mukaan hyvä lastenkirja sisältää eettisiä ja esteettisiä puolia. Analysoinnin tuloksena tutkimuskohteena

olevasta kirjasta Oli ennen Onnimanni löytyi yhteensä 32 tilannetta, jotka liittyivät eettisyyteen ja 24 tilannetta, jotka liittyivät estetiikkaan. Leenan sininen päivä -kirjassa eettistä kasvatusta löytyi yhteensä 20 mainintaa ja esteettistä kasvatusta 8 mainintaa.

Marjatta Kurenniemi havainnoi teräväkatseisesti ihmissuhteita, mutta suhtautuu kuitenkin niihin optimistisesti. Hänen aurinkoinen elämäkatsomuksensa paistaa hankalienkin tosiasioiden läpi. Mielestäni Kurenniemi on tavoittanut kirjassaan arkipäivän todellisuuden koomisesti ja huumorin pilke silmäkulmassaan. Hänen tyyliinsä kirjoittaa on omaleimaista ja persoonallista. Viimeisinä kirjoitusvuosinaan hän tunsu työnsä tulevan yhä vaativammaksi ja vaikeammaksi. Mieleen oli usein noussut kysymys satujen kertomisen mielekkyydestä ristiriitaisessa ja väkivaltaisessa maailmassa. Kuitenkin hän oli sitä mieltä, että *“kerro tänään lapselle iloinen satu, vaikka maailma huomenna tuhoutuisi!”*.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tehdä vertailevaa tutkimusta jostain ulkomaalaisesta kirjailijasta, jonka teoksia myös käytetään paljon päivähoitossa. Onko kotimaisen ja ulkomaisen kirjoittajan teoksien välillä eroa päivähoiton kasvatustavoitteiden toteutumisen kannalta.

Tutkimuksen teko lisäsi entisestään lastenkirjallisuuden ja etenkin satujen arvostustani yleisesti sekä päivähoiton kannalta. Saduilla on erittäin paljon annettavaa niin lapsille kuin aikuisillekin. A. A. Milne on kirjoittanut kirjassaan Nalle Puh rakentaa talon: *“Se on ainoa paikka metsässä, johon voi istuutua nousematta heti etsimään parempaa paikkaa. Kun siellä istui saattoi nähdä koko maailman taivaanrantaan saakka.”* Tähän lumottuun paikkaan jokaisella lapsella on oikeus.

LÄHTEET

- Apo, S. 1986. Ihmesadun rakenne. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 446. Mikkeli: Länsi-Savo Oy.
- Barnbokens väg. 1987. Svenska barnboksintitutet och statens kulturråd. Bokförlaget Opal AB.
- Bettelheim, B. 1987. Satujen lumous. Kolmas painos. Juva: WSOY.
- Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Toinen painos. Juva: WSOY.
- Haapaniemi-Maula, R. 1996. Satu lapsen kasvattajana. Teoksessa J. Jokipaltio.(toim.) Sadun voimat Lapsi tuo sadun tullessaan. Jyväskylä: Gummerus, 8.
- Hasari, A. 1990. Varhaiskasvatuksen tavoitteet, sisällöt ja menetelmälliset kokonaisuudet. Teoksessa A. Brotherus - A. Hasari - E. Helimäki. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 37 - 40, 41 - 42, 44 - 45.
- Heikkilä-Halttunen, P. 2001. Kuningattaren selluliitti. Teoksessa T. Korolainen. (toim.) Kirjaseikkailu Lasten - ja nuortenkirjallisuuden opas. Helsinki: Tammi, 118.
- Ikonen, T. 1978. Lapsi, lukeminen ja yhteiskunta. Teoksessa T. Ikonen - S. Marttila - K. Vaijärvi.(toim.) Lue lapselle!. Helsinki: Weilin + Göös, 13 - 23.
- Jantunen, T. 1997. Satu ja esiopetuksen viitat. Teoksessa J. Jokipaltio. (toim.) Sadun voimat II Polunpäitä sadun maailmaan. Jyväskylä: Gummerus, 19.
- Kivinen, K. 1972. Minkälaista toveria Petteri etsii? Alle kouluikäisten lastenkirjallisuudesta ja käyttäjien tarpeista. Teoksessa K. Vaijärvi. (toim.) Lapsi ja kirja. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas.Helsinki: Weilin + Göös, 13 - 21.
- Kivinen, K. 1978. Lapsi, kulttuuri ja käyttäytyminen. Teoksessa T. Ikonen - S. Marttila - K. Vaijärvi. (toim.) Lue lapselle! Helsinki: Weilin + Göös, 13 - 23.
- Klingberg, G. 1980. De främmande världarna i barn- och ungdomslitteraturen. Falköping: Gummessons, 33 - 46.
- Koistinen, P. 1972. Miksi Hepsunkepsu kaakattaa? Pienten lasten kirjallisuuden kielestä. Teoksessa K. Vaijärvi (toim.) Lapsi ja kirja. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Helsinki: Weilin + Göös, 22 - 23.
- Kuivasmäki, R. 1982. Nuorisokirjallisuudesta. 1. Käsitteitä. Jyväskylä yliopiston opetusmoniste, kirjallisuuden laitos.

- Kuivasmäki, R. - Rajalin, M. 1981. Nuorisokirjallisuuden tutkimus Suomessa 1945 - 1981. Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin julkaisuja 2. Tampere.
- Kuivasmäki, R. - Rajalin, M - Ruohonen, V. 1985. Nuorisokirjallisuuden tutkimus Suomessa. Osa 2. Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin julkaisuja 7. Tampere.
- Kukkola, L. 2002. *Marjatta Kurenniemelle Elias Lönnrot -mitali sadusta ja elämästä.* Etelä-Saimaa 04.02.2002.
- Kurenniemi, M. 1953. Oli ennen Onnimanni. Neljäs painos. Helsinki: Tammi.
- Kurenniemi, M. 1975. Leenan sininen päivä. Helsinki: WSOY.
- Kurenniemi, M. 1980. Radigundiksen kynä. Teoksessa S. Ojanen - I. Lappalainen - M. Kurenniemi. Sadun avara maailma. Sadut varhaiskasvatuksen tukena. Keuruu: Otava, 103 - 116.
- Kurenniemi, M. 1990. Lukuelämyksiä puolen vuosisadan takaa. Teoksessa I. Loivamaa. - M. Partti - L. Pilhjerta. (toim.) Lapsuuden rajamaat. Helsinki: WSOY, 84.
- Kurki-Suonio, S. 1966. Suomenkielinen lastenkirjallisuus Eero Salmelaisesta Kaarina Helakisaan. Teoksessa I. Lappalainen. (toim.) Nuortenkirja Suomessa ennen ja nyt. Porvoo - Helsinki: WSOY, 9 - 30.
- Kouvo, S. 1981. Marjatta Kurenniemi sadunkertojana. Pro gradu - tutkielma Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos.
- Lampi, I. 1981. Lorusta lukuhetkeen. Mannerheimin lastensuojeluliiton P- julkaisusarja N:o 10. Kunnallispaino.
- Lappalainen, I. 1976. Suomalainen lasten- ja nuortenkirjallisuus. Helsinki: Weilin + Göös.
- Liikanen, P. 1978. Lapsi, kirja ja kehitystehtävät. Teoksessa T. Ikonen - S. Marttila - K. Vajjärvi. (toim.) Lue lapselle! Helsinki: Weilin + Göös, 68 - 76.
- Manninen, K. 1978. Suomenkielisen nuorisokirjallisuuden vaiheita. Teoksessa T. Ikonen - S. Marttila - K. Vajjärvi. (toim.) Lue lapselle! Helsinki: Weilin + Göös, 101 - 102.
- Mäenpää, J. 1958. Sata vuotta sadun ja seikkailun mailla. Helsinki: Raittiuskansan kirjapaino Oy.
- Mählqvist, S. 1977. Böcker för svenska barn 1870-1950: En kvantitativ analys av barn och ungdomslitteratur i Sverige. Svenska barnboksintitutet nr. 5. Loviisa.
- Ojanen, S. - Lappalainen, I. - Kurenniemi, M. 1980. Sadun avara maailma. Keuruu: Otava.
- Ojanen, S. 1980. Mitä sadut merkitsevät lapselle. Teoksessa S. Ojanen - I. Lappalainen - M. Kurenniemi. Sadun avara maailma. Keuruu: Otava, 9 - 44.

- Pietilä, V. 1976. Sisällön erittely. Toinen korjattu painos. Helsinki: Kyriiri Oy.
- Päivähoidon kasvatustavoitekomitean mietintö. 1980:31. Lisäys lakiin (36/73) 1983.
- Rantakari, E. 1975. Marjatta Kurenniemi. Teoksessa V. Blinnikka - K. Salonen - K. Vaijärvi. (toim.) Suomalaisia lasten- ja nuorten kirjailijoita II. Suomen kirjastoseura. Iisalmi: Oy Iisalmen Sanomat, 51.
- Rantakari, E. 1987. Marjatta Kurenniemi. Teoksessa V. Blinnikka - K. Vaijärvi. (toim.) Suomalaisia lasten- ja nuorten kirjailijoita IV. Suomen kirjastoseura. Helsinki: Kirjastopalvelu OY, 85 - 87.
- Savolainen, E. 1956. *Satu kuuluu ihmisen tarpeisiin* sanoo pidetty satukirjailijamme. Savon Sanomat 28.12. 1956.
- Suomen Sosialidemokraatti. 1984. Marjatta Kurenniemi sai Topelius-palkinnon. 4.5.1984.
- Stenberg, T. 1992. Lumista tietä sadunkertojan lumoavaan kylään. Pirkka 12/92.
- Tossavainen, T. 1979. Lastenkirjojen soveltuvuus-kriteereistä (lyhennelmä). Teoksessa Kirja Kaveriksi - vaihtoehto joukkovihteelle. Kirjailijakeskuksen raporttisarja no 2. Helsinki, 22 - 27.
- Tuominiemi, L. 1998. Sadut kasvatustavoitteiden edistäjinä. Lisensiaatintyö, Jyväskylän yliopisto: Opettajankoulutuslaitos.
- Vaijärvi, K. 1972. Pommorommon ja vesihiiden ihmemaailma. Sadut ja fantastiset kertomukset. Teoksessa K. Vaijärvi. (toim.) Lapsi ja kirja. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas. Helsinki: Weilin + Göös, 61 - 82.
- Vaijärvi, K. 1978. Sadut. Teoksessa T. Ikonen - S. Marttila - K. Vaijärvi. (toim.) Lue lapselle! Helsinki: Weilin + Göös, 173 - 186.
- Vaijärvi, K. - Eskola, T. 1978. Kuvakirjat. Teoksessa T. Ikonen - S. Marttila - K. Vaijärvi. (toim.) Lue lapselle! Helsinki: Weilin + Göös, 158.
- Ylönen, H. 1996. Satujen aiheuttamat tunteet - mielihyvää vai mielihäpeää. Lastentarha 59 (2), 10 - 12.
- Ylönen, H. 2000. Lohditut linnut Satujen merkitys lapselle. Helsinki: Tammi, 62 - 87.
- Örvig, M. 1983. Barnboken och barnbokshistorien i går och i dag. Teoksessa T. Korolainen. (toim.) Sininen lamppu. Näkökulmia lasten- ja nuortenkirjallisuuteen ja sen tutkimukseen. Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin julkaisuja 3. Kansainvälinen artikkelikokoelma. Tampere, 13 - 32.

Ör vig, M. 1983. Teorier, arbetsbegrepp och terminologi i barnlitteraturforskningen. Teoksessa T. Korolainen. (toim.) Sininen lamppu. Näkökulmia lasten- ja nuortenkirjallisuuteen ja sen tutkimukseen. Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin julkaisuja 3. Kansainvälinen artikkelikokoelma. Tampere, 33 - 43.

ANALYYSIN LUOKITUSRUNKO

	-juhlapyhien perinne
	- hiljentymisen mahdollisuus
Uskonnollinen kasvatus	- erilaisten katsomustapojen hyväksymisen oppiminen
	- mielikuvituksen rikastuttaminen
Esteettinen kasvatus	- luonnon kauneuden havaitseminen ja luonnonsuojeleminen
	- rakkaus ja vastuu ihmisistä, ympäristöstä ja luonnosta
Eettinen kasvatus	- anteeksipyyttäminen- ja antaminen - hyvän ja pahan, oikean ja väärän erot
	- tunteiden ilmaiseminen
Emotionaalinen kasvatus	- myönteisten tunteiden ja ilon kokeminen ja hyväksyntä
	- terveydestä huolehtiminen
Fyysinen kasvatus	- oman terveyden perusasiat - toisten auttaminen ja työtehtävät
	- vastuullisuus ryhmän jäsenenä
Sosiaalinen kasvatus	- yhteistyö ja toisten huomioonottaminen - turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet
Älyllinen kasvatus	- luontoon ja ympäristöön perehdyttäminen ja tiedon antaminen

MARJATTA KURENNIEMEN TUOTANTO

- Pukke Punamuurahaisen seikkailut** - Kesäinen satu. Helsinki 1946. Valistus
- Unikon Satuja**. Porvoo 1947. WSOY.
- Varjo kalliolla**. Helsinki 1947. Valistus. Nuortenromaani.
- Sadepäivien satuja**. Helsinki 1948. Valistus.
- Jannun ihmeelliset seikkailut** - Suvisesta metsästä tarina. Helsinki 1949. Valistus. Lastenkirja. 2p. **Jannu- vasikan ihmeelliset seikkailut**. Tarina suvisesta metsästä. Jyväskylä 1978. Valistus.
- Oli ennen Onnimanni...** Helsinki 1953. Tammi. Lastenkirja.
- Antti-Karoliina ja muita hassuja satuja**. Helsinki 1954. Valistus.
- Kuinka-Kum-Maa on kaikkialla**. Helsinki 1954. Tammi. Lastenkirja.
- Matka Kauas-maahan**. Helsinki 1955. Valistus. Lastenkirja.
- Puuhiset**. Helsinki 1956. Tammi. Lastenkirja.
- Kuu omenapuussa**. Satuja. Helsinki 1967. Valistus.
- Kesälintu**. Porvoo 1959. WSOY. Nuortenromaani.
- Joulujen välissä**. 1964. Radiokuunnelma.
- Varpusprinsessa**. Satuja. Helsinki 1964. Valistus.
- Onnelin ja Annelin talo**. Porvoo 1966. WSOY.
- Onnelin ja Annelin talvi**. Porvoo 1968. WSOY.
- Onneli, Anneli ja orpolapset**. Porvoo 1971. WSOY.
- Kaukana täältä**. Porvoo 1972. WSOY. Lastenkirja.
- Leenan sininen päivä**. Porvoo 1975. WSOY.
- Vaari**. Porvoo 1976. WSOY.
- Pilvipaimen**. Marjatta Kurenniemen kauneimmat sadut. Porvoo 1976. WSOY.
- Höpsökärpänen**. Tampere 1980. Weilin&Göös. Lastenkirja.
- Seitsemän meren tuolla puolen**. Porvoo 1980. WSOY. Lastenkirja.
- Tingelistangelispuutarha**. 1980. Näytelmä.

Marjatan satuja. 1992. WSOY.

Kolme kissimissiä. Lastenrunoja. 1995. WSOY.

Kaksi kukkopilliä. Kurenniemi Marjatta - Pakkanen Kaija. Lasten loruja ja runoja. Porvoo 1968. WSOY.

Lauantaisadut. Kert. Saara Heino, Marjatta Kurenniemi ja Terttu Nousiainen. Tampere 1979. Valistus.

Sunnuntaisadut. Kert. Saara Heino, Marjatta Kurenniemi ja Terttu Nousiainen. Tampere 1979. Valistus.

Kurenniemi on kirjoittanut myös lastenrunoutta, suomentanut nuorisokirjallisuutta ja tekstittänyt runsain määrin kuvakirjoja.